

Regionförvaltningsverket

Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland år 2023

Aino Rousu,
Jenni Lahtinen,
Jaana Markkula

Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland

Ansvarsområdet för basservice, rättsskydd och tillstånd

Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för
Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland år 2023

3.10.2023

Utgåva

Aino Rousu, Jaana Markkula och Jenni Lahtinen

Regionförvaltningsverkens publikationer 184/2023

ISSN-2343-3132

ISBN-978-952-5935-65-3

Vasa

2023

Tekijät Aino Rousu, Jenni Lahtinen Jaana Markkula, THL		Julkaisuaika 3.10.2023				
		Toimeksiantajat(t) -				
		Toimielimen asettamispäivä -				
Julkaisunnimi Ehkäisevä päihdetyö Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023						
Tiivistelmä THL ja aluehallintovirastot kartoittivat ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita kunnille lähetetyllä kyselyllä vuoden 2023 keväällä. Aiempien vuosien tapaan kyselyllä kartoitettiin ehkäisevän päihdetyön rakenteita, eli ovatko kunnat nimenneet lakisääteisen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen, toimiiko kunnassa ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, koordinoiko ehkäisevää päihdetyötä nimetty yhdyshenkilö sekä miten ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty osaksi kuntien toiminnan suunnittelua. Tässä raportissa esitetyt tulokset kuvaavat Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteita huhti-toukokuussa 2023. Saatuja tuloksia verrataan vuoteen 2020 ja tulosten pohjalta sekä kansallisiin suosituksiin nojaten raportissa annetaan kunnille suosituksia ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen ja vahvistamiseen Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen 85 kunnasta kyselyyn vastasi 83 kuntaa. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö joko kunnallinen tai seudullinen löytyi 93 prosentista alueen kuntia (n=79). Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukainen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin on nimetty 79 prosentissa alueen kunnista (n=67). Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä on 87 prosentissa alueen kuntia (n=74). Lisäksi 93 prosenttia kunnista (n=78) ilmoittaa laatineensa suunnitelman, joka sisältää ehkäisevän päihdetyön. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kokonaisuutena pysyneet melko ennallaan. Vahvimmat rakenteet ovat Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa. Eniten kehitettävää ehkäisevän päihdetyön rakenteissa on Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa.						
Asiasanat Ehkäisevä päihdetyö, Ehkäisevän päihdetyön rakenteet, Ehkäisevän päihdetyön suositukset, Länsi- ja Sisä-Suomi						
ISBN (painettu) xxxx-xxxx		ISSN (verkkojulkaisu) 2343-3132		ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-5935-65-3		
Kokonaissivumäärä 70				Kieli -		Hinta -
Julkaisija Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto				Paino -		

INFORMATIONSSIDA

Regionförvaltningsverkens publikationer 184/2023

Sammanställd av		Utgivningsdatum	
Aino Rousu, Jenni Lahtinen		3.10.2023	
Jaana Markkula,		Uppdragsgivare	
		-	
		Datum för tillsättandet av organet	
		-	
Publikationens titel			
Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland år 2023			
Referat			
THL och regionförvaltningsverken har kartlagt läget och strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet genom en enkät som skickades till kommunerna våren 2023. Precis som tidigare år kartlades strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet, det vill säga om kommunerna har utsett ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet, om en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet verkar i kommunen, om en kontaktperson som utsetts för det förebyggande rusmedelsarbetet koordinerar det förebyggande rusmedelsarbetet samt hur det förebyggande rusmedelsarbetet har inkluderats i planeringen av kommunernas verksamhet. De resultat som presenteras i denna rapport beskriver strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland i april-maj 2023. Resultaten jämförs med 2020 och utifrån resultaten och med stöd av nationella rekommendationer framförs i rapporten rekommendationer om hur kommunerna kan genomföra och stärka det förebyggande rusmedelsarbetet.			
Av de 85 kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland besvarade 83 kommuner enkäten. I 93 procent av kommunerna i området (n=79) fanns en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet, antingen på kommunal eller regional nivå. I 79 procent av kommunerna i området (n=67) har det utsetts ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet. I 87 procent av kommunerna i området (n=74) finns en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet. Dessutom uppger 93 procent av kommunerna (n=78) att de utarbetat en plan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete.			
I kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland har strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i sin helhet förblivit ganska oförändrade. Kommunerna i Österbottens välfärdsområde har de starkaste strukturerna medan det i kommunerna i Mellersta Österbottens välfärdsområde finns mest att utveckla när det gäller strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet.			
Ämnesord			
förebyggande rusmedelsarbete, strukturer för förebyggande rusmedelsarbete, rekommendationer för förebyggande rusmedelsarbete, Sydvästra Finland och Inre Finland			
ISSN (tryckt)	ISBN (tryckt)	ISSN (webbpublikation)	ISBN (webbpublikation)
xxxx-xxxx	xxxx-xxxx	2343-3132	978-952-5935-65-3
Sidantal		Språk	Pris
70		-	-
Utgivare		Tryckeri	
Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland		-	

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
2 Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna: lagar och rekommendationer	8
3 Genomförande av enkäten och principerna för utvärderingen	11
4 Strukturer för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland	14
4.1 Södra Österbottens välfärdsområde	14
4.2 Mellersta Österbottens välfärdsområde	22
4.3 Mellersta Finlands välfärdsområde	26
4.4 Birkalands välfärdsområde	35
4.5 Österbottens välfärdsområde	46
4.6 Sammanfattning och slutsatser av utvärderingen	53
5 Rekommendationer om förebyggande rusmedelsarbete till kommunerna	56
7 Till sist	60
Källor	63
Bilagor	68
Bilaga 1. Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015)	68

1 Inledning

Enkäten genomfördes bland kommunerna våren 2023, då många kommuner hade omorganiserat såväl främjandet av välfärd och hälsa som det förebyggande rusmedelsarbetet, eftersom ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänsterna hade överförts till välfärdsområdena. Enligt lagen hör såväl främjandet av välfärd och hälsa som det förebyggande rusmedelsarbetet i fortsättningen inte bara till kommunernas uppgifter utan även till välfärdsområdenas uppgifter (lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021; lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet 523/2015; se hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, 20 §; socialvårdslagen 1301/2014, 24 §). Då enkäten genomfördes hade välfärdsområdena endast verkat i några månader. I enkäten kartlades inte välfärdsområdets strukturer (samordning, planer eller arbetsgrupper på välfärdsområdesnivå).

Läget för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna har tidigare kartlagts genom enkäter åren 2001, 2011, 2013, 2016 och 2020 (Warpenius 2002; Strand 2011; Markkula m.fl. 2014; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Warpenius & Markkula 2020a; Warpenius & Markkula 2020b). Utöver ändringarna i lagstiftningen har de nationella riktlinjerna för det förebyggande rusmedelsarbetet uppdaterats sedan föregående utredning 2020. Som en del av den första nationella rusmedels- och beroendestrategin (Kotovirta m.fl. 2021) som publicerades 2021 gjordes en halvtidsutvärdering och uppdatering av handlingsplanen för alkohol-, tobak-, drog- och spelprevention (Markkula m.fl. 2021). Ett av målen i strategin var att stärka samordningen av, kvaliteten på och effektiviteten hos det förebyggande rusmedelsarbetet på nationell, regional och lokal nivå. I halvtidsutvärderingen av handlingsplanen för alkohol-, tobak-, drog- och spelprevention betonades att kommunerna till följd av social- och hälsovårdsreformen behöver uppdatera sina grundläggande strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet samt fästa uppmärksamhet vid kvaliteten på det förebyggande rusmedelsarbetet i fråga om såväl strukturerna som de åtgärder av olika förvaltningsområden som konstaterats vara bra. Under rusmedels- och beroendestrategins tak har det spelpolitiska programmet publicerats som stöder det förebyggande arbetet (SHM 2022) samt förslag av arbetsgruppen för utveckling av tobaks- och nikotinpolitiken (arbetsgruppen för utveckling av tobaks- och nikotinpolitiken 2023).

I föregående enkät som genomfördes 2020 observerades att strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet hade stärkts i kommunerna i Fastlandsfinland sedan 2016, då lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) nyligen hade trätt i kraft.

År 2020 hade 77 procent av kommunerna i Fastlandsfinland utsett ett lagenligt organ eller en arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete, till vilket organet hade delegerat sina uppgifter. I 86 procent av kommunerna fanns en kommunal eller regional arbetsgrupp som hade i uppgift att verkställa det förebyggande rusmedelsarbetet. En kommunal eller regional kontaktperson som samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet var verksam i 91 procent av kommunerna. Andelen var något större än 2016 (84 %). Största delen (96 %) av kommunerna

hade en plan som innehöll förebyggande rusmedelsarbete. Det var vanligast att denna plan var en välfärdsberättelse och en välfärdsplan. År 2020 hade cirka två tredjedelar (69 %) av kommunerna enligt helhetsbedömningen starka strukturer, det vill säga alla grundläggande strukturer för förebyggande rusmedelsarbete som utvärderades var i sin ordning. År 2016 var motsvarande andel 35 procent. Efter enkäten 2020 kunde man konstatera att lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) och handlingsprogrammet som stöder den i hög grad har främjat utvecklingen av strukturerna för rusmedelsarbetet i kommunerna.

År 2020 hade 88 procent av kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet (n=75). Av kommunerna hade 72 procent (n=61) utsett en kontaktperson för uppgiften medan 16 procent (n=14) inte hade någon officiellt utsedd kontaktperson. Vad gäller kontaktpersoner försämrades situationen kvantitativt från 2016 till 2020. År 2016 hade 91 procent av kommunerna en kontaktperson. Däremot hade antalet officiellt utsedda kontaktpersoner ökat jämfört med enkäten 2016. År 2020 hade i enlighet med lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet ett organ eller en av organet befullmäktigad, antingen kommunal eller regional arbetsgrupp, som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet utsetts i 73 procent (n=62) av kommunerna inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland. Situationen vad gäller organ hade förbättrats avsevärt jämfört med enkäten 2016, då ett organ hade utsetts i 33 procent av kommunerna. År 2020 fanns det i 70 kommuner (82 %) en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställde det förebyggande rusmedelsarbetet, 2016 var motsvarande siffra 47 (55 %). Totalt 94 procent av kommunerna (n=80) uppgav att de utarbetat eller uppdaterat en plan som innefattade förebyggande rusmedelsarbete under sin fullmäktigeperiod. År 2016 hade 92 procent av kommunerna en plan för förebyggande rusmedelsarbete. Det var intressant att se hur situationen hade börjat utvecklas till följd av social- och hälsovårdsreformen som genomfördes i början av 2023.

I kapitel 2 i denna rapport presenteras lagar och rekommendationer som stöder strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet. I kapitel 3 beskrivs hur enkäten till kommunerna genomfördes i praktiken samt hur resultaten analyserades och rapporterades i denna rapport. I kapitel 4 har en bedömning per välfärdsområde sammanställts av situationen för olika kommuners strukturer samt förändringen jämfört med 2020. I kapitel 5 finns rekommendationer för förebyggande rusmedelsarbete och i kapitel 6 sammanställs de viktigaste aktuella utmaningarna som utgör ramarna för det arbete som utförs i kommunerna.

2 Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna: lagar och rekommendationer

Det förebyggande rusmedelsarbetet kan organiseras och samordnas på många olika sätt i kommunerna i en anda av självstyrelse. I tidigare utredningar har trots det följande grundläggande strukturer identifierats som kan främja arbetets planmässighet och långsiktighet:

- 1) ett organ eller motsvarande som ansvarar för ledningen av det förebyggande rusmedelsarbetet,
- 2) en sektorsövergripande arbetsgrupp som ansvarar för verkställandet av det förebyggande rusmedelsarbetet,
- 3) en part som ansvarar för samordningen av det förebyggande rusmedelsarbetet, såsom en kontaktperson eller samordnare,
- 4) en plan som styr det förebyggande rusmedelsarbetet, såsom en välfärdsberättelse och -plan (se även Markkula m.fl. 2022; Warpenius & Markkula 2020a; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Markkula m.fl. 2014, Soikkeli & Warsell 2013).

Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet och lagen om ordnande av social- och hälsovård förutsätter att kommunerna utser ett organ för det förebyggande rusmedelsarbetet samt att det förebyggande rusmedelsarbetet görs till en del av planeringen av kommunens verksamhet. Dessa tillsammans med den samordnande personen och den sektorsövergripande arbetsgruppen som planerar och i praktiken verkställer arbetet utgör grunden för en effektiv minskning av användningen av rusmedel samt tobaks- och nikotinprodukter och skadliga penningspel och förebyggande av skadeverkningar.

Kommunen kan inom ramen för sin självstyrelse bestämma vilket **organ** enligt kommunallagen (410/2015, 30 §) (t.ex. fullmäktige, kommunstyrelsen, en nämnd, ett utskott, en kommitté eller en sektion) den ger i uppdrag att utföra förebyggande rusmedelsarbete. I lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet finns en förteckning över de uppgifter som organet ansvarar för (se bilaga 1). Från och med början av 2023 har motsvarande uppgifter inte bara hört till kommunen utan också till välfärdsområdet.

I praktiken sköter kommunens organ inte nödvändigtvis själva uppgifterna inom det förebyggande rusmedelsarbetet, utan leder, följer upp och utvärderar genomförandet av uppgifterna. Det har en central roll i säkerställandet av att man kommer överens om målen och åtgärderna för det förebyggande rusmedelsarbetet samt för arbetet med kontaktytorna som en del av kommunens och välfärdsområdets årliga förhandlingar. År 2020 var social- och hälsovårdsnämnden i många kommuner ansvarigt organ för det förebyggande rusmedelsarbetet, även om uppgifterna i allt högre grad hade överförts till välfärdsnämnderna eller motsvarande i och med social- och hälsovårdsreformen. I allmänhet ger organet ansvaret för det praktiska genomförandet till någon annan sektorsövergripande grupp i kommunen, såsom arbetsgruppen för

främjande av välfärd och hälsa eller arbetsgruppen förebyggande rusmedelsarbete (se även Markkula m.fl. 2022).

Den sektorsövergripande verkställande arbetsgruppen är i bästa fall den som blåser liv i kommunens förebyggande rusmedelsarbete som utförs tillsammans. Den säkerställer att kommunens olika förvaltningsområdens, välfärdsområdets, polisens, alkoholförvaltningens, tobakstillsynens och organisationernas samt församlingarnas åtgärder inom det förebyggande rusmedelsarbetet samlas till en planerad och kompletterande. Kommunens mål, som bygger på en gemensam förståelse av rusmedels-, tobaks- och penningsspelsförhållandena samt åtgärder som stöder dem för helheten framåt. Uppfyllandet av målen och de åtgärder som stöder dem följs upp och rapporteras. I bästa fall bidrar en sektorsövergripande arbetsgrupp till att det förebyggande rusmedelsarbetet är framgångsrikt genom att föra samman olika aktörer och deras färdigheter, sakkunskap samt personliga och yrkesmässiga nätverk för att främja samma mål (EMCDDA 2019). Ett lyckat arbete främjas av en tydlig ledning av arbetet, regelbundna möten och gemensam uppföljning och utvärdering av målen för det utförda arbetet (ovan nämnda verk).

Arbetsgrupper som i praktiken verkställer sektorsövergripande förebyggande rusmedelsarbete kan vara till exempel arbetsgruppen för främjande av välfärd och hälsa eller gruppen för förebyggande rusmedelsarbete. Kommunerna har också kunnat förena sina krafter och samla en sektorsövergripande arbetsgrupp på regional nivå som på bred front främjar det förebyggande rusmedelsarbetet. Det är bra att diskutera arbetsgruppernas arbete tillsammans med välfärdsområdet och samordna kommunens arbete även med välfärdsområdet genom att komma överens om arbetsfördelningen mellan olika arbetsgrupper till exempel med en gemensam årsklocka, och på så sätt få så mycket synergier som möjligt mellan arbetet på olika nivåer. (Se även Markkula m.fl. 2022.)

I lagen om ordnande av social- och hälsovård åläggs kommunerna att utse **ett organ som ansvarar** för att främja välfärd och hälsa. I praktiken kan det ansvariga organet vara organiserat på många olika sätt. När det gäller det förebyggande rusmedelsarbetet har det konstaterats att utse det ansvariga organet till kommunens centralförvaltning samt att utse den part som i praktiken ansvarar för samordningen, såsom en kontaktperson eller samordnare, stöder samordningen av det förebyggande rusmedelsarbetet (se t.ex. Warpenius 2002; Markkula m.fl. 2022). Det ansvariga organet gör det förebyggande rusmedelsarbetet till en del av det politiska beslutsfattandet samt planeringen av ekonomin och verksamheten samt säkerställer att det lagstadgade organet har tillsatts och sköter sina uppgifter i kommunen.

Den **kontaktperson eller samordnare** som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunen är expert på området, en kommunikatör om ämnet, en person som drar igång nätverksarbete och en samordnare samt en främjare, följare och utvärderare av åtgärder som man kommit överens om gemensamt. Ovan nämnda uppgifter beskrivs närmare med exempel i publikationen *Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille* (Förebyggande rusmedelsarbete för kommuner och välfärdsområden, på finska) (Markkula m.fl. 2022). När kontaktpersonen utses bör man fundera över vilka

kommunens behov är och vad man behöver satsa på i kontaktpersonens kommun, att arbetet får största möjliga effekt och att hens arbete på bästa sätt främjar genomförandet av de lagstadgade uppgifterna i kommunen. I små kommuner kan kontaktpersonen eller samordnaren vara gemensam för flera kommuner eller kombineras med uppgifterna som utförs av den som ansvarar för samordningen av främjandet av välfärd och hälsa. Det är viktigt att spegla uppdragsbeskrivningen och den arbetstid som står till förfogande så att det i praktiken är möjligt att lyckas med uppgiften. Kontaktpersonen eller samordnaren för kommunens förebyggande rusmedelsarbete har ett nära samarbete med den som arbetar med motsvarande uppgifter i välfärdsområdet för att säkerställa en smidig informationsgång och samordning av funktioner i vardagen.

Enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015, 5 §) hör det förebyggande rusmedelsarbetet till kommunens främjande av välfärd och hälsa samt **planeringen och rapporteringen** om det. Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021, 6 §) ska kommunen följa kommuninvånarnas levnadsförhållanden, hälsa och välfärd och de faktorer som påverkar dessa och kommunfullmäktige ska årligen rapportera om dem och de åtgärder som vidtagits. Dessutom ska man en gång per fullmäktigeperiod sammanställa en välfärdsberättelse och -plan för dessa uppgifter för fullmäktige och skicka den till välfärdsområdet för kännedom. Kommunen ska i sitt beslutsfattande ta hänsyn till de uppskattade konsekvenserna för människors välfärd och hälsa enligt befolkningsgrupp.

Som en del av denna helhet rapporteras det om det förebyggande rusmedelsarbetet och läget för rusmedels-, tobaks- och penningsspelsarbetet årligen till fullmäktige enligt befolkningsgrupp och område. Dessutom inkluderas ovan nämnda saker i välfärdsberättelsen och -planen. I praktiken innebär detta att de centrala indikatorer och mål, åtgärder och reserverade resurser samt ansvarsfördelningen som kommunen valt och som beskriver läget när det gäller rusmedel, tobak och penningsspel beskrivs i välfärdsberättelsen (THL 2016a; Markkula m.fl. 2022).

Som stöd för arbetet med välfärdsberättelsen och -planen för varje fullmäktigeperiod kan man i kommunen eller regionen sammanställa en separat plan för det förebyggande rusmedelsarbetet på längre sikt, som förenar arbetet med målen och åtgärderna. Idén är att man från denna långsiktiga plan lyfter fram de mål och åtgärder som prioriterats för varje fullmäktigeperiod i välfärdsberättelsen och -planen. Likaså är det bra att lyfta fram innehåll som lämpar sig för dessa i en eventuell separat plan för förebyggande rusmedelsarbete i centrala planer för olika åldersgrupper (t.ex. en välfärdsplan för barn och unga, en plan för stödande av den åldrande befolkningen) eller andra planer (t.ex. en säkerhetsplan), som har ett tydligt samband med rusmedels-, tobaks- och penningsspelsföreteelser. Det är viktigt att säkerställa att målen i de olika planerna är enhetliga och att de också är i linje med verksamhetsplaneringen på välfärdsområdesnivå. (Markkula m.fl. 2022.)

Den pågående förändringen när välfärdsområdena inleder sitt arbete framhäver ytterligare betydelsen av fungerande strukturer i kommunerna. Fungerande

strukturer kan göra det smidigare att inleda samarbete och säkerställa samordningen av olika aktörers arbete samt framför allt säkerställa kontinuiteten i det arbete som utförs i kommunen. Genom strukturerna kan man också säkerställa kvaliteten på det utförda arbetet genom att samla olika aktörers resurser och inrikta åtgärderna på effektiva metoder utan att glömma systematisk uppföljning och utvärdering.

Man bör komma ihåg att enbart strukturer inte garanterar ett förebyggande rusmedelsarbete av hög kvalitet. Man behöver ett högkvalitativt genomförande av strukturerna och motiverade och entusiastiska aktörer från kommunens olika förvaltningsområden, välfärdsområden, organisationer, församlingar och bland olika myndighetsaktörer, såsom alkoholtillståndsförvaltningen, tobakstillsynen och polisen, som var och en som en del av sin befattningsbeskrivning utför förebyggande rusmedelsarbete samt arbete som förebygger och minskar rusmedels-, tobaks- och penningsspelsskador.

3 Genomförande av enkäten och principerna för utvärderingen

THL och regionförvaltningsverken kartlade i april-maj läget och strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna genom en enkät om förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna 2023. I enkäten beaktades möjligheten att skapa regionala strukturer, det vill säga samarbete mellan några kommuner eller kommunkluster. Avsikten var dock inte att bilda strukturer som koordineras av välfärdsområdet, det vill säga till exempel en koordinator, planer eller arbetsgrupper på välfärdsområdesnivå.

Enkäten genomfördes genom att man skickade en begäran till alla registratorskontor i kommunerna i Fastlandsfinland om att förmedla enkäten till de kontaktpersoner eller koordinators som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet. Datainsamlingen genomfördes som en webropol-enkät. (Se mer om enkäten (på finska) på THL:s webbplats: www.thl.fi/ehkaisevapaihdeyto > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely).

Genom enkäten utreddes i anslutning till det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna bland annat:

- förekomsten av en kontaktperson samt personens resurser och uppgifter,
- ledning och samarbete,
- planering och uppföljning,
- innehåll och prioriteringar,
- styrkor och utvecklingsobjekt.

Enkäten skickades från Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland per e-post till kommunernas registratorskontor den 24 april 2023 och svarstiden gick ut den 26 maj 2023. Två påminnelser skickades till kommunerna under svarstiden. Efter att svarstiden löpt ut skickades e-post till kontaktpersonerna/kommundirektörerna i de kommuner (11) inom

verksamhetsområdet som inte besvarat enkäten där de ombads besvara enkäten. Till sist hade alla kommuner förutom två besvarat enkäten, och enkäten stängdes den 13 juni 2023.

Efter att svarstiden löpt ut skickades resultaten till kommunerna så att de kunde granska svaren gällande strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet. Under granskningsomgången skickades tre påminnelser till kommunerna. Efter granskningsomgången ville tjugofem kommuner ändra sitt svar och dessa korrigeringar har gjorts i rapporten. Under granskningsomgången gavs en kommun på sin egen begäran möjligheten att besvara enkäten på nytt, eftersom de första svaren helt och hållet hade getts ur välfärdsområdets synvinkel. Analysen och rapporteringen av enkätresultaten grundar sig på svaren från de personer som svarat på enkäten och de personer som korregerat resultaten under granskningsomgången. Under granskningsomgången ströks de svar som beskriver välfärdsområdets strukturer från svaren om kommunernas strukturer.

Till slut erhöles svar från sammanlagt 83 kommuner (97,6 %) inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland. För två kommuners del erhöles inga svar. I rapporteringen av svaren har man samarbetat med THL. En rapport om enkäten publiceras i en Forskning i korthet-publikation av THL som utkommer i början av hösten 2023.

I den här rapporten beskrivs situationen för de viktigaste strukturerna (a-c) inom det förebyggande rusmedelsarbetet i fråga om kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland, det vill säga om kommunerna har

- a) en utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet,
- b1) ett utsett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet befullmäktigat,
- b2) en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet,
- c) en uppdaterad handlingsplan i vilken det förebyggande rusmedelsarbetet ingår.

Resultaten av utvärderingen som baserar sig på enkätsvaren presenteras enligt välfärdsområde så att man för varje kommun i tabellerna i kapitel 4 har bedömt om kommunen har ifrågavarande struktur. Resultaten av utvärderingen presenteras i tabellerna i kapitel 4 med koder (+, +/-, -, ? och x) samt verbalt ("Ja", "Nästan", "Nej", "Kan inte säga", "Inget svar. I tabellerna i kapitel 4 har man dessutom vid behov använt bakgrundsfärger för att kommunerna enkelt ska kunna identifiera eventuella utvecklingsobjekt: bedömningen "nästan" har markerats med blå färg, bedömningen "nej" med röd färg och de kommuner som man inte fått svar från med grå färg. Dessutom har man per välfärdsområde sammanställt figurer där situationen 2023 jämförs med resultaten från den föregående enkäten 2020. Procenttalen i figurerna kan inte nödvändigtvis summeras till 100 procent på grund av avrundningar. I figurerna visas jämförelsedata (2020/hela landet) i form av en randig balk.

Bedömningskriterierna beskrivs närmare per struktur (a–c) i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Utvärderingsschema

Bedömning	Kriterier
+ Ja	a. I kommunen har en kommunal/regional kontaktperson utsetts b1. I kommunen har ett ansvarigt organ utsetts ELLER i kommunen eller regionen finns en sektorsövergripande arbetsgrupp som organet bemyndigat b2. I kommunen eller regionen finns en verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp c. i kommunen finns en uppdaterad kommunal eller regional handlingsplan där det förebyggande rusmedelsarbetet har beaktats
+ / - Nästan	a. i kommunen finns en kommunal/regional kontaktperson, men inte en utsedd kontaktperson b1. - b2. I kommunen eller regionen finns en verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp som täcker endast en del av åldersgrupperna c. Kommunen håller på att utarbeta en kommunal eller regional handlingsplan eller den täcker endast en del av åldersgrupperna
— Nej	a. Kommunens kontaktperson har inte utsetts och ingen kommunal/regional kontaktperson är verksam i kommunen b1. I kommunen har man inte utsett ett ansvarigt organ b2. I kommunen eller regionen finns ingen verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp c. Kommunen har ingen kommunal eller regional handlingsplan
? Vet inte	a. - b1. Kan inte säga b2. Kan inte säga c. Kan inte säga
X Inget svar	a. - b1. Inget svar b2. Inget svar c. Inget svar

4 Strukturer för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland

Inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland finns fem välfärdsområden (Södra Österbotten, Mellersta Österbotten, Mellersta Finland, Birkaland och Österbotten) och sammanlagt 85 kommuner. Största delen av kommunerna inom verksamhetsområdet är små kommuner med färre än 5 000 invånare (44 %). Inom regionförvaltningsverkets område finns följande stora kommuner med över 50 000 invånare: Jyväskylä, Seinäjoki, Tammerfors och Vasa (5 %). Av välfärdsområdena inom regionförvaltningsverkets område är Birkalands välfärdsområde det största med tanke på invånarantalet. Välfärdsområdet omfattar 23 kommuner och sammanlagt 532 671 invånare. Mellersta Österbottens välfärdsområde är det minsta i fråga om invånarantal och består av åtta kommuner och sammanlagt 67 805 invånare. Mellersta Finlands välfärdsområde är det näst största av välfärdsområdena i området och består av 22 kommuner och sammanlagt 272 437 invånare. Södra Österbottens välfärdsområde består av 18 kommuner och sammanlagt 190 774 invånare medan Österbottens välfärdsområde består av 14 kommuner och 176 323 invånare.

I de följande underkapitlen enligt välfärdsområde beskrivs först i korthet välfärdsområdenas rusmedels-, tobaks- och penningspelssituation jämfört med hela landet med hjälp av THL:s nyckelindikatorer om alkohol och andra droger 2020–2022 i Sotkanet (THL, Sotkanet: www.sotkanet.fi > Alkohol, tobak och beroende > Nyckelindikatorer om alkohol och andra droger). Fokus i underkapitlen ligger på att presentera resultaten av enkäten om förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna 2023 vad gäller strukturer som stöder det förebyggande rusmedelsarbetet. Resultaten av utvärderingen presenteras kommunvis i tabellerna för att det ska vara så lätt som möjligt för kommunerna och välfärdsområdena att identifiera sina egna utvecklingsobjekt och framför allt hitta goda exempel på strukturer för förebyggande rusmedelsarbete i andra kommuner i området. Slutligen jämförs i kapitlet Sammanfattning ännu läget i välfärdsområdena inom regionförvaltningsverkets verksamhetsområde med varandra samt med regionförvaltningsverkets område och hela landet. I figurerna i rapporten presenteras utvärderingen i form av procentandelar av kommunerna. På grund av avrundningar kan inte enskilda svars procentandelar nödvändigtvis summeras till exakt 100 procent.

4.1 Södra Österbottens välfärdsområde

I Södra Österbottens välfärdsområde var antalet klienter som fick vård på institutioner för missbrukarvård mindre än i landet i genomsnitt, medan antalet klienter inom öppenvården däremot var större än landets medelvärde. Antalet elever i åttonde och nionde årskursen i grundskolan samt första- och

andraårsstuderande vid yrkesskolor som röker dagligen var större än genomsnittet i landet. Likaså var antalet första- och andraårsstuderande vid yrkesskolor och gymnasier som dagligen använder snus något större än genomsnittet i landet. I samma åldersgrupper spelade man också lite mer penningspel varje vecka än i resten av landet. Antalet elever i årskurs 7–9 och studerande vid yrkesläroanstalter som dricker sig ordentligt berusade minst en gång i månaden var i Södra Österbottens välfärdsområde högre än i landet i genomsnitt. Antalet fall av rattfylleri som kommit till polisens kännedom var större än i resten av landet.

Av de 18 kommunerna i Södra Österbotten besvarade 17 kommuner enkäten. Vad gäller kontaktpersoner för det förebyggande rusmedelsarbetet är situationen god i Södra Österbottens välfärdsområde, eftersom alla kommuner som svarat på enkäten (n=17) har en kontaktperson. Av kommunerna har 83 procent (n=15) officiellt utsett en kontaktperson medan två kommuner, Kauhava och Etseri (11 %), inte har någon officiellt utnämnd kontaktperson.

I 78 procent av kommunerna i välfärdsområdet (n=14) finns ett lagstadgat organ för förebyggande rusmedelsarbete eller en arbetsgrupp som bemyndigats av organet. Etseri och Vimpeli har inte utsett ett organ. Bötom kunde inte ge ett svar i fråga om organsituationen. En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet finns i 78 procent av kommunerna i området (n=14) medan en sådan arbetsgrupp helt och hållet saknas i Alajärvi, Ilmajoki och Storkyro.

Av kommunerna i välfärdsområdet (n=16) har 89 procent utarbetat en plan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete. Ilmajoki har ingen plan för förebyggande rusmedelsarbete, men en välfärdsplan är under beredning. I kommunerna i Södra Österbottens välfärdsområde ingår det förebyggande rusmedelsarbetet i någon av kommunens planer, till exempel välfärdsplanen eller planen för mentalvårds- och missbruksarbete. Planen kan vara antingen kommunens egen eller regional. I tabell 1 beskrivs förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Södra Österbottens välfärdsområde i april–maj 2023.

Tabell 1. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete per kommun i Södra Österbottens välfärdsområde i april–maj 2023.

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete
	Ja / Nästan / Nej/	Ja / Nej / Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej/ Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej / Inget svar

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete
	Inget svar			
Ala-järvi	+ Ja <i>kommunen s egen</i>	+ Ja <i>livskraftsnämnden</i>	- Nej	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan en regional plan för förebyggande rusmedelsarbete är under beredning</i>
Alavus	+ Ja <i>kommunen s egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>ungdomstjänster , regional grupp för förebyggande rusmedelsarbete (Alavus, Etseri, Kuortane och Soini)</i>	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan, välfrädsplan för barn och unga</i>
Evi-järvi	x	x	x	x
Ilmajoki	+ Ja <i>kommunen s egen</i>	+ Ja <i>välfrädsnämnden</i>	- Nej	+/- Nästan <i>välfrädsplanen är under beredning</i>
Storå	+ Ja <i>kommunen s egen</i>	+ Ja <i>välfrädsnämnden</i>	+ Ja <i>regionala arbetsgrupper för förebyggande rusmedelsarbete i Sydösterbotten</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete samt en välfrädsberättelse och -plan</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete
			(ept-ikä och ept-lanu) (Storå, Bötom, Östermark och Kauhajoki)	
Stor-kyro	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välståndsnämnden</i>	- Nej <i>kommunen har för avsikt att starta en ny</i>	+ Ja <i>välståndsbekännelse och -plan, plan för förebyggande rusmedelsarbete under beredning</i>
Bötom	+ Ja <i>kommunens egen</i>	? Kan inte säga	+ Ja <i>regionala arbetsgrupper för förebyggande rusmedelsarbete (ept-ikä och ept-lanu) (Storå, Bötom, Östermark och Kauhajoki)</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen välståndsbekännelse och -plan</i>
Kauhajoki	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välståndsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen välståndsarbetsgrupp befullmäktigad</i>	+ Ja <i>välståndsbekännelse och -plan, regional plan för förebyggande rusmedelsarbete</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete
			av organet, regionala arbetsgrupper för förebyggande rusmedelsarbete i Sydösterbotten (ept-ikä och ept-lanu) (Storå, Bötom, Östermark och Kauhajoki)	
Kauhava	+/- Nästan <i>inte officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>nämnden för livskvalitet</i>	+ Ja <i>regional (Kauhava och Evijärvi)</i>	+ Ja <i>regional och kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Kuortane	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>regional arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete (Alavus, Etseri, Kuortane och Soini)</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande</i>
Kuorikka	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>kommunens egen välfärdsarbetsgrupp</i>	+ Ja <i>regional välfärdsberättelse och -plan, kommunens egen</i>

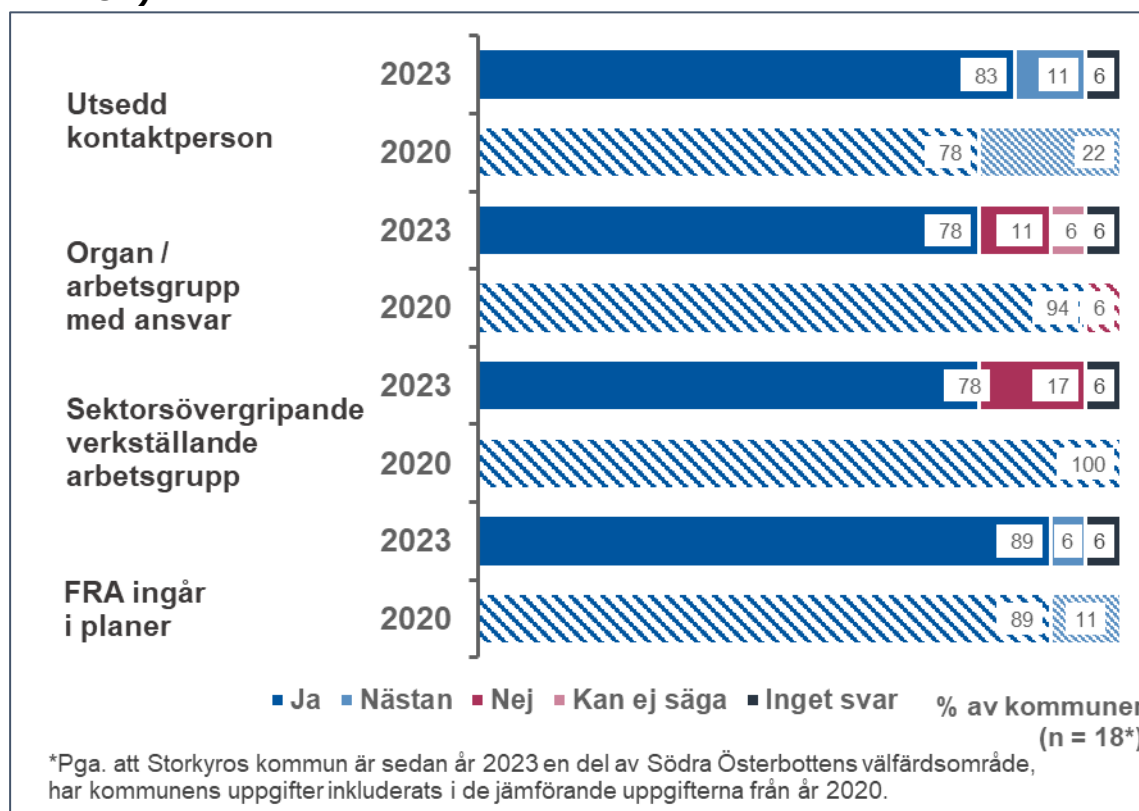
Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete
				<i>välfrädsberättelse under beredning</i>
Lappajärvi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfrädsutskottet</i>	+ Ja <i>regional arbetsgrupp för förebyggande arbete</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen välfrädsberättelse och -plan samt plan för mentalvårds- och missbruksarbete</i>
Lappo	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfrädsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan</i>
Seinäjäki	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>livskraftsnämnden</i>	+ Ja <i>EHKÄPÄ barn och unga, PAKKA-arbetsgruppen</i>	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan, välfrädsplan för barn och unga, regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, plan för förebyggande rusmedels- och mentalvårdsarbete</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete
				<i>samt säkerhetsplan under beredning</i>
Soini	+ Ja <i>kommunens egen och regional</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>regional, kuusiokunnat (Alavus, Etseri, Kuortane och Soini)</i>	+ Ja <i>kommunens egen och regional välfärdsberättelse och -plan, regional plan för förebyggande rusmedelsarbete</i>
Östermark	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>Teuva toimii!-teamet regionala arbetsgrupper inom för förebyggande rusmedelsarbete i Sydösterbotten (ept-ikä och ept-lanu) (Storå, Bötom, Östermark och Kauhajoki)</i>	+ Ja <i>kommunens egen och regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Vimpeli	+ Ja <i>kommunens egen</i>	- Nej	+ Ja <i>kommunens eget fritidsväsende, regional sektorsövergripande</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete
			<i>verkställande arbetsgrupp</i>	
Etseri	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	- Nej	+ Ja <i>Etseris rusmedelsarbetsgrupp, regional rusmedelsarbetsgrupp</i> (Alavus, Etseri, Kuortane och Soini)	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Totalt	Ja: 15 Nästan: 2 Nej: 0 Inget svar: 1	Ja: 14 Nästan: 0 Nej: 2 Kan inte säga: 1 Inget svar: 1	Ja: 14 Nästan: 0 Nej: 3 Kan inte säga: 0 Inget svar: 1	Ja: 16 Nästan: 1 Nej: 0 Kan inte säga: 0 Inget svar: 1

I största delen av kommunerna i Södra Österbotten förverkligas strukturerna enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015, 5 §) väl. Vad gäller organet eller den arbetsgrupp som organet befullmäktigat samt den sektorsövergripande arbetsgruppen har situationen försämrats jämfört med enkäten från 2020. Enligt svaren har de regionala strukturerna bevarats i kommunerna i Södra Österbotten även efter att välfärdsområdet inledde sin verksamhet. I figur 1 beskrivs strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Södra Österbottens välfärdsområde 2020 och 2023 (% , n = 18*).

Figur 1. Strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Södra Österbottens välfärdsområde 2020 och 2023 (% , n = 18*)

4.2 Mellersta Österbottens välfärdsområde

I Mellersta Österbottens välfärdsområde var antalet klienter som fick vård på institutioner för missbrukarvård och inom öppenvården större än i landet i genomsnitt. Antalet brott mot liv och hälsa som kom till polisens kännedom låg på samma nivå som i landet i genomsnitt. Antalet elever i årskurserna 8 och 9 och första- och andraårsstuderande vid yrkesläroanstalter och gymnasier som röker dagligen var större än genomsnittet i landet, liksom också antalet första- och andraårsstuderande i gymnasiet som använder snus dagligen. Antalet unga som experimenterat med olagliga droger var i Mellersta Österbottens välfärdsområde mindre än i landet i genomsnitt. Antalet första- och andraårsstuderande vid yrkesläroanstalter som dricker sig ordentligt berusade minst en gång i månaden var större än genomsnittet i landet. Antalet studerande vid yrkesskolor som spelade penningsspel varje vecka var större än i resten av landet, i fråga om studerande vid gymnasier låg antalet på samma nivå som landets medelvärde.

Sju av de åtta kommunerna i Mellersta Österbotten besvarade enkäten. I 75 procent av kommunerna (n=6) i Mellersta Österbottens välfärdsområde finns en kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete. I två av dessa kommuner (25 %) har kontaktpersonen utsetts officiellt medan fyra kommuner (50 %) inte har någon officiellt utsedd kontaktperson. I Halsua finns ingen kontaktperson alls.

I en (13 %) av kommunerna i Mellersta Österbottens välfärdsområde finns ett lagstadgat organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet befullmäktigat. Karleby, Toholampi och Veteli har inget motsvarande organ som lagen förutsätter. Kaustby, Lestijärvi och Perho (38 %) hade vid tidpunkten för enkäten inga uppgifter om situationen vad gäller ett ansvarigt organ.

I 63 procent av kommunerna (n=4) finns en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet och som antingen är kommunens egen eller regional. Halsua och Kaustby kunde inte svara på hur situationen med en sektorsövergripande arbetsgrupp såg ut vid tidpunkten för enkäten. Den verkställande sektorsövergripande arbetsgruppen i Lestijärvi omfattar endast en del åldersgrupper.

I 88 procent av kommunerna i Mellersta Österbottens välfärdsområde (n=7) finns en egen eller regional handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete. Lestijärvi och Toholampi svarade att de inte har någon plan, men att en välfärdsberättelse och -plan är under beredning och att det förebyggande rusmedelsarbetet beaktas i dessa. I tabell 2 beskrivs förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Mellersta Österbottens välfärdsområde i april-maj 2023.

Tabell 2. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete per kommun i Mellersta Österbottens välfärdsområde i april-maj 2023.

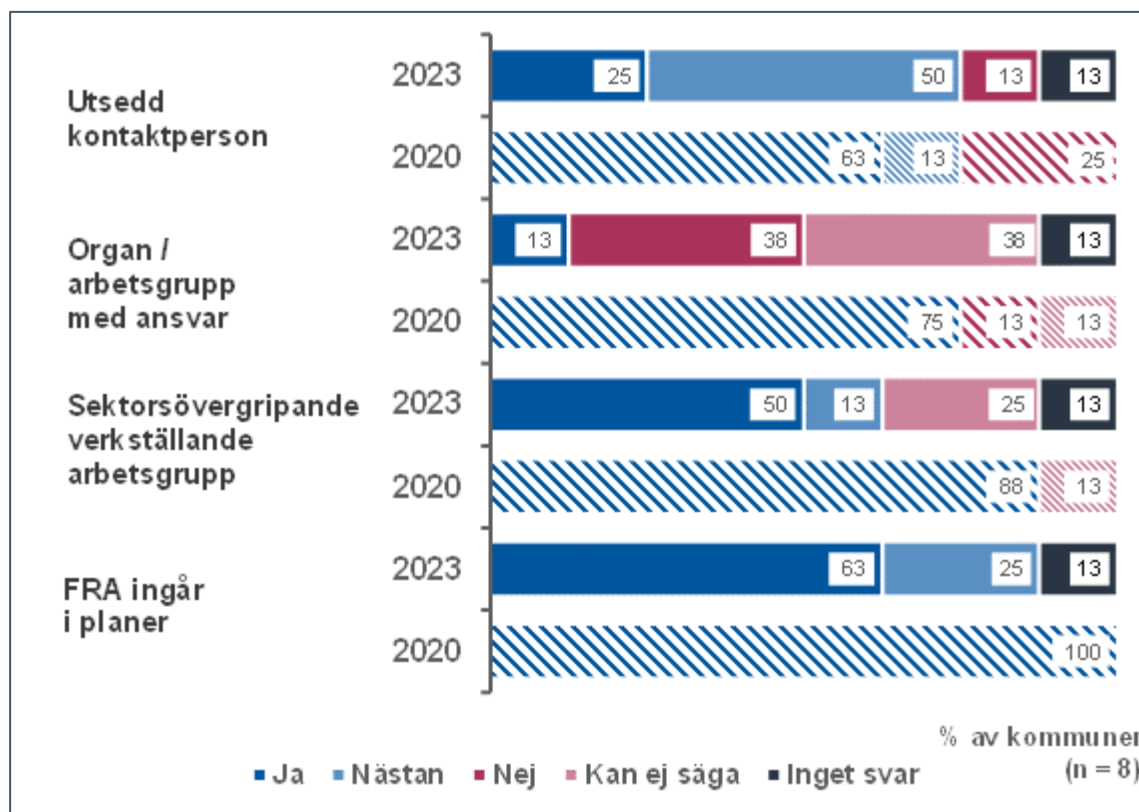
Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja / Nästan / Nej/ Inget svar	Ja / Nej / Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej/ Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej / Inget svar
Halsua	- Nej	+ Ja <i>bildnings- och välfärdsnämnden</i>	? Kan inte säga	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan</i>
Kannus	x	x	x	x
Kaustby	+ Ja <i>kommunens egen och regional</i>	? Kan inte säga	? Kan inte säga	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan, regional plan</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
				<i>för förebyggande rusmedelsarbete</i>
Karleby	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	- Nej	+ Ja <i>välfrädsarbetsgruppen</i>	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan</i>
Lestijärvi	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	? Kan inte säga	+/- Nästan <i>regionalt servicenätverk för unga (Kaustby, Perho, Veteli, Halsua, Toholampi, Lestijärvi)</i>	+/- Nästan <i>kommunens egen välfrädsberättelse och -plan under beredning</i>
Perho	+ Ja <i>kommunens egen</i>	? Kan inte säga	+ Ja <i>kommunens egen expertgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>kommunens egen och regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen och regional välfrädsberättelse och -plan</i>
Toholampi	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	- Nej	+ Ja <i>kommunens ledningsgrupp</i>	+/- Nästan <i>välfrädsberättelse och -plan under beredning</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
Veteli	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	- Nej <i>planeras att utnämnas</i>	+ Ja <i>kommunens egen välfärdsarbetsgrupp</i>	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan</i>
Totalt	Ja: 2 Nej: 1 Nästan: 4 Inget svar: 1	Ja: 1 Nej: 3 Nästan: 0 Kan inte säga: 3 Inget svar: 1	Ja: 4 Nej: 0 Nästan: 1 Kan inte säga: 2 Inget svar: 1	Ja: 5 Nej: 0 Nästan: 2 Kan inte säga: 0 Inget svar: 1

Jämfört med enkäten 2020 har strukturerna för förebyggande rusmedelsarbete försvagats i kommunerna i Mellersta Österbotten. Vad gäller kontaktpersoner ligger situationen på ungefär samma nivå som vid tidpunkten för enkäten om förebyggande rusmedelsarbete 2020, men situationen i fråga om officiellt utsedda kontaktpersoner har försämrats avsevärt. Särskilt i fråga om lagstadgade organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller arbetsgrupper som organen befullmäktigat har situationen försämrats sedan 2020. Likaså har situationen försämrats när det gäller sektorsövergripande arbetsgrupper som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet. I figur 2 beskrivs strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i Mellersta Österbottens välfärdsområde 2020 och 2023.

Figur 2. Strukturer för det förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna i Mellersta Österbottens välfärdsområde i 2020 och 2023 (% , n = 8).

4.3 Mellersta Finlands välfärdsområde

I Mellersta Finlands välfärdsområde var arbetslösheten högre än i hela landet. Även antalet brott mot liv och hälsa som kom till polisens kännedom var större i Mellersta Finlands välfärdsområde än i landet i genomsnitt. Dessutom var antalet klienter som fick vård inom öppenvården och på institutioner inom missbrukarvården större än i landet i genomsnitt. Andelen 0–17-åringar som placerats utanför hemmet var i välfärdsområdet större än i landet i genomsnitt. Antalet studerande vid yrkesläroanstalter som dagligen använder snus överskred landets medelvärde, liksom även antalet studerande vid yrkesskolor och gymnasier som röker dagligen. Antalet unga som dricker sig ordentligt berusade minst en gång i månaden var emellertid mindre än i resten av landet. Bland unga i årskurs 7–9 överskred antalet personer som spelade penningspel varje vecka landets medelvärde.

Alla kommuner i Mellersta Finlands välfärdsområde besvarade enkäten. I 95 procent (n=21) av kommunerna i Mellersta Finlands välfärdsområde finns en kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete. I 77 procent (n=17) av kommunerna finns en officiellt utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet och dessutom finns det i fyra kommuner (18 %) en kontaktperson som inte har utsetts officiellt. Kinnula kommun meddelade att kommunen inte har någon kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunen.

I 82 procent (n=18) av kommunerna i Mellersta Finlands välfärdsområde finns ett sådant organ som avses i 5 § i lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) eller en arbetsgrupp som organet befullmäktigat för uppgiften. Ett organ eller en arbetsgrupp som befullmäktigats av organet saknas i 14 procent (n=3) av kommunerna i välfärdsområdet. Keuruu meddelade vid tidpunkten för enkäten att det för kommunens del inte finns några uppgifter om situationen vad gäller ett organ för förebyggande rusmedelsarbete.

I 91 procent av kommunerna i Mellersta Finlands välfärdsområde (n=19) finns en sektorsövergripande arbetsgrupp som har i uppgift att planera och genomföra verksamheten inom det förebyggande rusmedelsarbetet. Två kommuner, Keuruu och Kinnula (9 %), uppgav att de saknade en verkställande arbetsgrupp.

Förebyggande rusmedelsarbete ingår i någon av kommunens verksamhetsplaner i 91 procent (n=20) av kommunerna i välfärdsområdet, så situationen är bra till denna del. Kinnula och Uurainen uppgav att kommunen inte har någon plan för förebyggande rusmedelsarbete, men i båda kommunerna bereds en välfärdsberättelse samt i Kinnula dessutom en säkerhetsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete. I tabell 3 beskrivs förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Mellersta Finlands välfärdsområde i april-maj 2023.

Tabell 3. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete per kommun i Mellersta Finlands välfärdsområde i april-maj 2023.

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja / Nästan / Nej/ Inget svar	Ja / Nej / Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej/ Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej / Inget svar
Hanka-salmi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+/- Nästan <i>handledning och servicenätverk för barn och unga</i>	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan</i>
Joutsa	+ Ja <i>kommunens egen</i>	- Nej	+ Ja	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan,</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
			<i>arbetsgrupp för förebyggande arbete</i>	<i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen plan för förebyggande rusmedelsarbete under beredning</i>
Jyväskylä	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfärdskommittén</i>	+ Ja <i>befullmäktigad av ett organ</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete, välfärdsberättelse och -plan, säkerhetsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete</i>
Jämsä	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>team för förebyggande rusmedelsarbete som befullmäktigats av ett organ</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete, välfärdsberättelse och -plan</i>
Kannonkoski	+ Ja	+ Ja	+ Ja	+ Ja

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
	<i>kommunens egen</i>	<i>välfrädsarbetsgrupp underställd bildningsnämnden</i>	<i>välfrädsarbetsgrupp, regionalt nätverk för handledning och tjänster för unga</i>	<i>plan för förebyggande rusmedelsarbetet, välfrädsberättelse och -plan, välfrädsplan för barn och unga</i>
Kars-tula	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>ledningsgrupp för välfrädsarbete utsedd av kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>ledningsgruppen för välfrädsarbetet, vardagsgruppen för unga</i>	+ Ja <i>välfrädsplan, välfrädsplan för barn och unga</i>
Keu-ruu	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	? Kan ej säga	- Nej	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan</i>
Kinnu-la	- Nej <i>men under planering</i>	- Nej	- Nej	+/- Nästan <i>välfrädsberättelse och -plan under beredning</i>
Kivi-järvi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja	+ Ja	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan,</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
		<i>bildningsnämnden</i>		<i>rökfri arbetsplats under beredning</i>
Konnevesi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>välståndskommittén</i>	+ Ja <i>välståndsberättelse och -plan</i>
Kyyjärvi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildnings- och välståndsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen välståndsarbetsgrupp befullmäktigad av ett organ</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete, välståndsberättelse och -plan</i>
Laukas	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen sektorsövergripande välståndsarbetsgrupp och arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>välståndsberättelse och -plan, välståndsplan för barn och unga under beredning</i>
Luhanka	+ Ja	+ Ja	+ Ja	+ Ja

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
	<i>kommunens egen</i>	<i>välfärds- och bildningsnämnden</i>	<i>välfärdsarbetsgrupp befullmäktigad av ett organ</i>	<i>kommunal och regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen välfärdsberättelse under beredning</i>
Multia	+ Ja <i>kommunens egen</i>	- Nej	+ Ja <i>kommunens egen, regionalt nätverk för förebyggande arbete</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande arbete, kommunens egen välfärdsberättelse och -plan samt välfärdsplan för barn och unga</i>
Muurame	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>nämnden för välfärd och service</i>	+ Ja <i>kommunens egen rusmedelsarbetsgrupp och nätverket för service och</i>	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan, välfärdsberättelse för barn och unga under beredning</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
			<i>handledning för unga</i>	
Petäjä-vesi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfräds- och bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete samt regional arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>kommunens egen och regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Pihti-pudas	+ Ja <i>kommunens egen och regional</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete befullmäktigad av ett organ samt regional arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och regional välfärdsberättelse och -plan</i>
Saari-järvi	+ Ja	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen sektorsövergripande arbetsgrupp</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande</i>

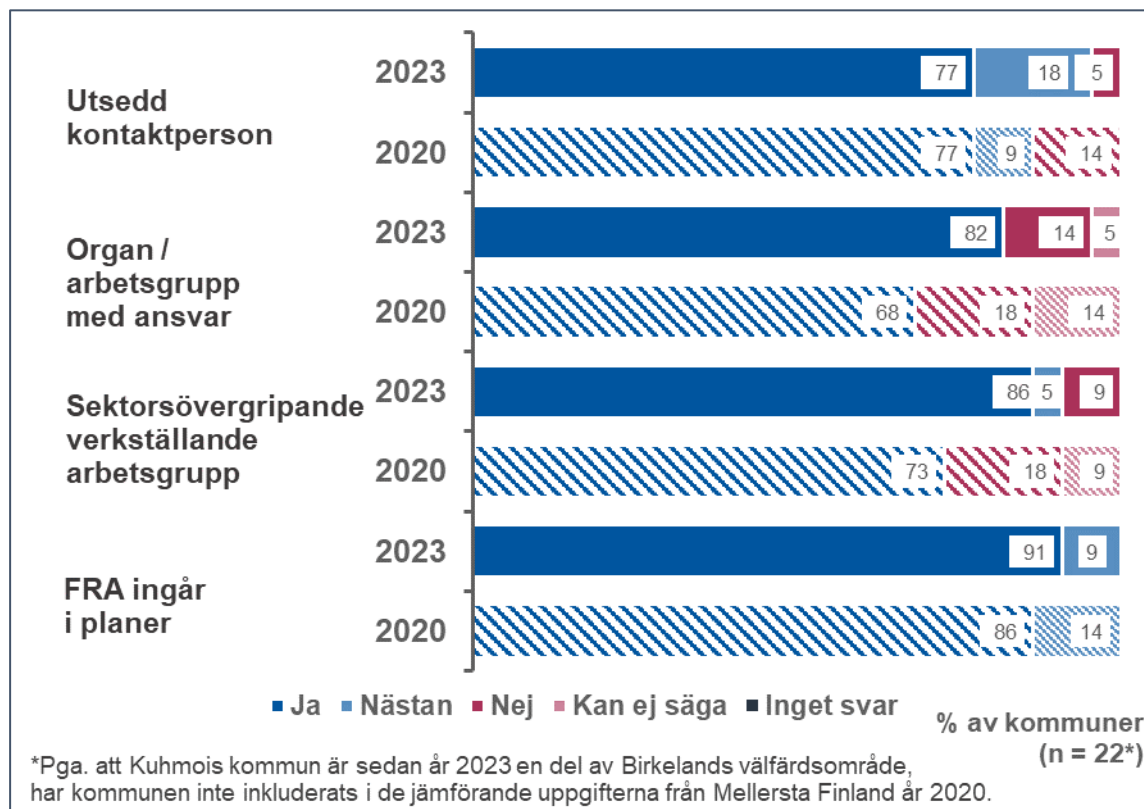
Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
			<i>för förebyggande rusmedelsarbete och förebyggande av våld</i>	<i>rusmedelsarbete eller motsvarande, kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, kommunens egen plan för förebyggande rusmedelsarbete och förebyggande av våld under beredning</i>
Toi-vakka	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen och ledningsgruppen</i>	+ Ja <i>kommunens egen välfärdsarbetsgrupp</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande och välfärdsberättelse och -plan</i>
Uu-rainen	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen välfärdsarbetsgrupp</i>	+/- Nästan <i>välfärdsberättelse under beredning</i>
Viita-saari	+ Ja <i>kommunens egen och regional</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen arbetsgrupp för förebyggande</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
			<i>rusmedelsarbete som befullmäktigats av ett organ, regional arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	<i>rusmedelsarbete eller motsvarande samt regional välfärdsberättelse och -plan</i>
Äänekoski	+ Ja	+ Ja <i>nämnden för undervisning och fostran</i>	+ Ja <i>kommunens egen arbetsgrupp för hälsa och välfärd</i>	+ Ja <i>kommunens egen plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Totalt:	Ja: 17 Nästan: 4 Nej: 1 Kan inte säga: 0 Inget svar: 0	Ja: 18 Nästan: 0 Nej: 3 Kan inte säga: 1 Inget svar: 0	Ja: 19 Nästan: 1 Nej: 2 Kan inte säga: 0 Inget svar: 0	Ja: 20 Nästan: 2 Nej: 0 Kan inte säga: 0 Inget svar: 0

Läget vad gäller strukturen för det förebyggande rusmedelsarbetet har i kommunerna i Mellersta Finland utvecklats i en positiv riktning i en jämförelse mellan resultaten för 2020 och 2023. Jämfört med utredningen 2020 är situationen med kontaktpersoner i Mellersta Finlands välfärdsområde i sin helhet bättre. Situationen vad gäller kommunernas organ för det lagstadgade förebyggande rusmedelsarbetet har utvecklats positivt. Också i fråga om verkställande arbetsgrupper har situationen förbättrats sedan enkäten 2020. I

figur 3 beskrivs strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i Mellersta Finlands välfärdsområde 2020 och 2023.

Figur 3. Strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Mellersta Finlands välfärdsområde 2020 och 2023 (% , n = 22*)

4.4 Birkelands välfärdsområde

Antalet elever i årskurserna 8 och 9 samt första och andra årets studerande vid yrkesläroanstalter som åtminstone en gång provat olagliga droger var i Birkelands välfärdsområde större än genomsnittet i landet. Även antalet personer som dagligen använder snus var större än i motsvarande åldersgrupper i övriga Finland. Antalet unga som röker dagligen var däremot lägre än i resten av landet. Antalet elever i årskurs 7–9 och första- och andraårsstuderande vid yrkesläroanstalter och gymnasier som spelar penningsspel varje vecka var högre än i resten av landet. Antalet unga som dricker sig ordentligt berusade minst en gång i månaden följde landets medelvärde. I Birkelands välfärdsområde har det förekommit färre brott mot liv och hälsa som kommit till polisens kännedom än i hela landet i genomsnitt.

Alla kommuner i Birkelands välfärdsområde besvarade enkäten. I 74 procent (n=17) av kommunerna i Birkelands välfärdsområde har en kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet utsetts och i fyra kommuner (17 %) finns en kontaktperson som inte har utsetts officiellt. Kuhmoinen och Urjala (9 %) har ingen kontaktperson, men kommunerna planerar att utse en person för uppgiften.

Ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet har utsetts i 22 kommuner i Birkalands välfärdsområde (96 %). Vid tidpunkten för enkäten saknade Sastamala kommun ett lagstadgat organ (4 %).

En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer förebyggande rusmedelsarbete finns i 22 kommuner i Birkalands välfärdsområde (96 %). Urjala kommun kunde inte svara på frågan om situationen vad gäller en verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp. Alla kommuner i Birkalands välfärdsområde har en plan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbete. I tabell 3 beskrivs förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete kommunvis i Birkalands välfärdsområde i april–maj 2023.

Tabell 4. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete per kommun i Birkalands välfärdsområde i april–maj 2023.

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja / Nästan / Nej/ Inget svar	Ja / Nej / Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej/ Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej / Inget svar
Akaa	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>Välfärds- och fritidsnämnden</i>	+ Ja <i>arbetsgrupp för främjande av välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt en del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Tavastkyro	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>plan för mentalvårds- och missbruksarbete under</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
				<i>beredning, välfärdsplan för barn och unga, välfärdsplan för den äldre befolkningen</i>
Ikalis	+ Ja, <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete	+ Ja <i>en del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan välfärdsplan för barn och unga</i>
Juupajoki	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>välfärdsgrupp som ett organ befullmäktigat</i>	+ Ja <i>en del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Kangasala	+/- Nästan <i>kommunen har en kontaktperson men denne har inte utnämnts officiellt.</i>	+ Ja <i>välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande samt del av kommunens egen välfärdsberättelse</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
				<i>lse och -plan och annan plan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbetet</i>
Kihniö	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja välfärdsarbetsgrupp som ett organ befullmäktigat	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga, mentalvårdsplan tillsammans med Parkano</i>
Kuhmoinen	- Nej <i>men det finns planer på att utse</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen</i>	+ Ja sektorsövergripande arbetsgrupp för välfärdsarbete och förebyggande rusmedelsarbete befullmäktigad av ett organ	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbetet eller motsvarande, en omfattande välfärdsberättelse under beredning</i>
Lempäälä	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>samhällsnämnden</i>	+ Ja <i>välfärdsarbetsgrupp</i>	+ Ja <i>kommunens egen plan för förebyggande</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
				<i>rusmedelsarbetet</i>
Mänttä-Vilppula	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja kultur- och välfärdsnämnden	+ Ja <i>arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan och annan plan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbete, plan för förebyggande rusmedelsarbete under beredning</i>
Nokia	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfärds- och fritidssektionen</i>	+ Ja <i>del av temagruppen för levnadsvanor</i>	+ Ja <i>del av kommunens egen samt den regionala välfärdsberättelsen och -planen, uppdateringar av kommunens plan för förebyggande rusmedelsarbete samt välfärdsberättelsen för barn och unga är</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
				<i>under beredning och en plan för förebyggande rusmedelsarbetet utarbetas i samma takt som välfärdsområdets regionala välfärdsplan och den regionala planen för förebyggande rusmedelsarbetet</i>
Orivesi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>stadsstyrelsen</i>	+ Ja <i>del av välfärdsgruppen</i>	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan och annan plan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbetet</i>
Parkano	+/- Nästan <i>kommunen har en</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>välfärdsgruppen</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
	<i>kontaktperson men denne har inte utnämnts officiellt.</i>			<i>rusmedelsarbetet eller motsvarande, del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, plan för mentalvårds- och missbruksarbetet och omfattande välfärdsberättelse under beredning</i>
Birkala	+/- Nästan <i>kommunen har en kontaktperson men denne har inte utnämnts officiellt.</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>välfärdsgrupp som ett organ befullmäktigat</i>	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga</i>
Punkalaidun	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen</i>	+ Ja	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
				<i>och annan plan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbetet</i>
Pälkäne	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>Kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>arbetsgrupp för främjande av välfärd och hälsa</i>	+ Ja <i>handlingsplanen för det förebyggande rusmedelsarbetet är en del av välfärdsplanen</i>
Ruovesi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>grupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga</i>
Sastamala	+/- Nästan <i>kommunen har en kontaktperson men denne har inte utnämnts officiellt.</i>	- Nej	+ Ja	+ Ja <i>en del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>

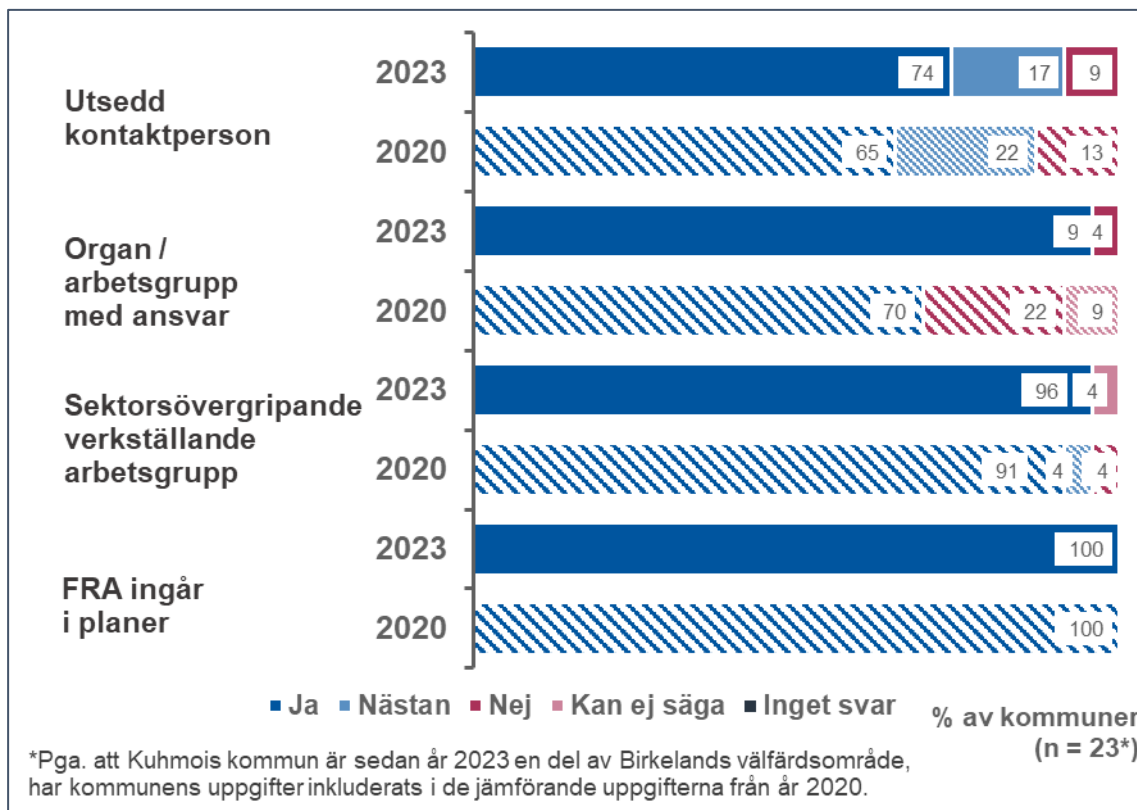
Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
Tammerfors	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildnings- och kulturnämnden</i>	+ Ja	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga, färdplan för missbrukarvården</i>
Urjala	- Nej <i>men det finns planer på att utse</i>	+ Ja <i>kommunfullmäktige</i>	? Kan inte säga	+ Ja <i>del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, en plan för förebyggande rusmedelsarbetet under beredning</i>
Valkeakoski	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>utbildnings- och välfärdsnämnden, i fortsättningen välfärdssektionen</i>	+ Ja styrgruppen för tjänsterna vid familjecentret som befullmäktigats av ett organ och underarbetsgruppen för	+ Ja <i>En del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
			förebyggande rusmedelsarbete	
Vesilahti	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>sektionen för välfärd och delaktighet</i>	+ Ja <i>arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>en del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan</i>
Viridis	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfärdsnämnden</i>	+ Ja <i>arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>någon annan plan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbete, en plan för förebyggande rusmedelsarbete under beredning</i>
Ylöjärvi	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfärdsgruppen</i>	+ Ja <i>samarbetsgrupp för stödjande av livskvaliteten som befullmäktigats av ett organ</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete eller motsvarande, del av kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, plan för mentalvårds- och</i>

Kommun	En utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbetet
				<i>missbruksarbetet och alla ovan nämnda under beredning</i>
Totalt	Ja: 17 Nästan: 4 Nej: 2 Inget svar: 0	Ja: 22 Nästan: 0 Kan inte säga: 0 Nej: 1 Inget svar: 0	Ja: 22 Nej: 0 Nästan: 0 Kan inte säga: 1 Inget svar: 0	Ja: 23 Nej: 0 Nästan: 0 Kan inte säga: 0 Inget svar: 0

Läget vad gäller strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Birkaland har förbättrats sedan 2020. I 74 procent av kommunerna har en kontaktperson utsetts medan motsvarande andel 2020 var 65 procent. Vad gäller lagstadgade organ har situationen i kommunerna förbättrats jämfört med enkäten 2020. År 2020 hade 70 procent av kommunerna utsett ett organ. År 2023 hade 96 procent av kommunerna utsett ett organ. I fråga om verkställande arbetsgrupper har situationen i Birkalands välfärdsområde förbättrats en aning. I figur 4 beskrivs strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Birkalands välfärdsområde 2020 och 2023 (% , n = 23*).

Figur 4. Strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Birkalands välfärdsområde 2020 och 2023 (% , n = 23*)

4.5 Österbottens välfärdsområde

I Österbottens välfärdsområde var antalet klienter som vårdades på institutioner för missbrukarvård något större än i landet i genomsnitt, medan antalet klienter inom öppenvården låg under landets medelvärde. Antalet personer som dagligen använder snus och röker låg över landets medelvärde i åldersgrupperna för unga i årskurs 7–9 samt studerande vid yrkesläroanstalter och gymnasier. Dessutom var antalet elever i årskurserna 8 och 9 i grundskolan samt första- och andraårsstuderande vid yrkesläroanstalter och gymnasiet som dricker sig ordentligt berusade minst en gång i månaden större än genomsnittet i landet. Antalet unga som spelar penningsspel varje vecka är större än i resten av landet.

Alla kommuner i Österbottens välfärdsområde besvarade enkäten och alla har en kontaktperson för förebyggande rusmedelsarbete. Av kommunerna har 86 procent (n=12) officiellt utsett en kontaktperson. I två kommuner, Jakobstad och Nykarleby, finns en kontaktperson som inte är officiellt utsedd (14 %).

Av kommunerna i Österbottens välfärdsområde har 86 procent (n=12) ett organ eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp som ser till att det förebyggande rusmedelsarbetet genomförs i kommunen. I Kaskö och Kristinestad saknas ett organ enligt lagen (523/2015, 5 §).

I 86 procent av kommunerna i Österbottens välfärdsområde (n=12) finns en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet. I Korsholms kommun omfattade den sektorsövergripande arbetsgruppens verksamhet en del åldersgrupper. I Laihela kommun fanns det

ingen information om situationen gällande en sektorsövergripande arbetsgrupp vid tidpunkten för enkäten.

I fråga om handlingsplaner för förebyggande rusmedelsarbete är situationen utmärkt i kommunerna i Österbottens välfärdsområde. Alla kommuner i välfärdsområdet har en plan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbete. Planen kan vara kommunens egen, regional eller både kommunens egen och regional.

Tabell 5. Förekomsten av strukturer för förebyggande rusmedelsarbete per kommun i Österbottens välfärdsområde i april-maj 2023.

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organets befullmäktigade arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja / Nästan / Nej / Inget svar	Ja / Nej / Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej / Kan inte säga / Inget svar	Ja / Nästan / Nej / Inget svar
Kaskö	+ Ja <i>kommunens egen</i>	- Nej	+ Ja <i>kommunens eget samarbete med idrotts- och ungdomsväsendet, regionalt nätverk för kommunsamarbete</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen välfärdsplan under beredning</i>
Kors-holm	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>välfärdsutskottet</i>	+/- Nästan <i>multiprofessionell rusmedelsförebyggande arbetsgrupp för barn och unga</i>	+ Ja <i>en rusmedelsplan, välfärdsberättelse och -plan</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organets befullmäktigade arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
Korsnäs	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>bildningsnämnden</i>	+ Ja <i>den regionala PEPP/effektgruppen</i>	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan</i>
Kristine stad	+ Ja <i>kommunens egen</i>	- Nej	+ Ja <i>arbetsgrupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>kommunens egen och regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen välfärdsberättelse och -plan, välfärdsplan för barn och unga under beredning</i>
Kronoby	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>sektionen för livskvalitet</i>	+ Ja <i>regional grupp för förebyggande rusmedelsarbete (Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Pedersöre och Nykarleby)</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete, välfärdsberättelse och -plan</i>
Laihela	+	+	?	+

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organet befullmäktigad arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
	Ja <i>kommunens egen</i>	Ja <i>välfrädsnämnden</i>	Kan inte säga	Ja <i>välfrädsberättelse och -plan, välfrädsplan för barn och unga under behandling</i>
Larsmo	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>sektionen för välfrädstjänster</i>	+ Ja <i>det regionala nätverket för vägledning av och för unga (Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Pedersöre och Nykarleby)</i> <i>regional grupp för förebyggande rusmedelsarbete</i>	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan, välfrädsplan för barn och unga</i>
Malax	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>fritids- och kulturnämnden</i>	+ Ja <i>kommunens egen och den regionala effektgruppen</i>	+ Ja <i>välfrädsberättelse och -plan</i>

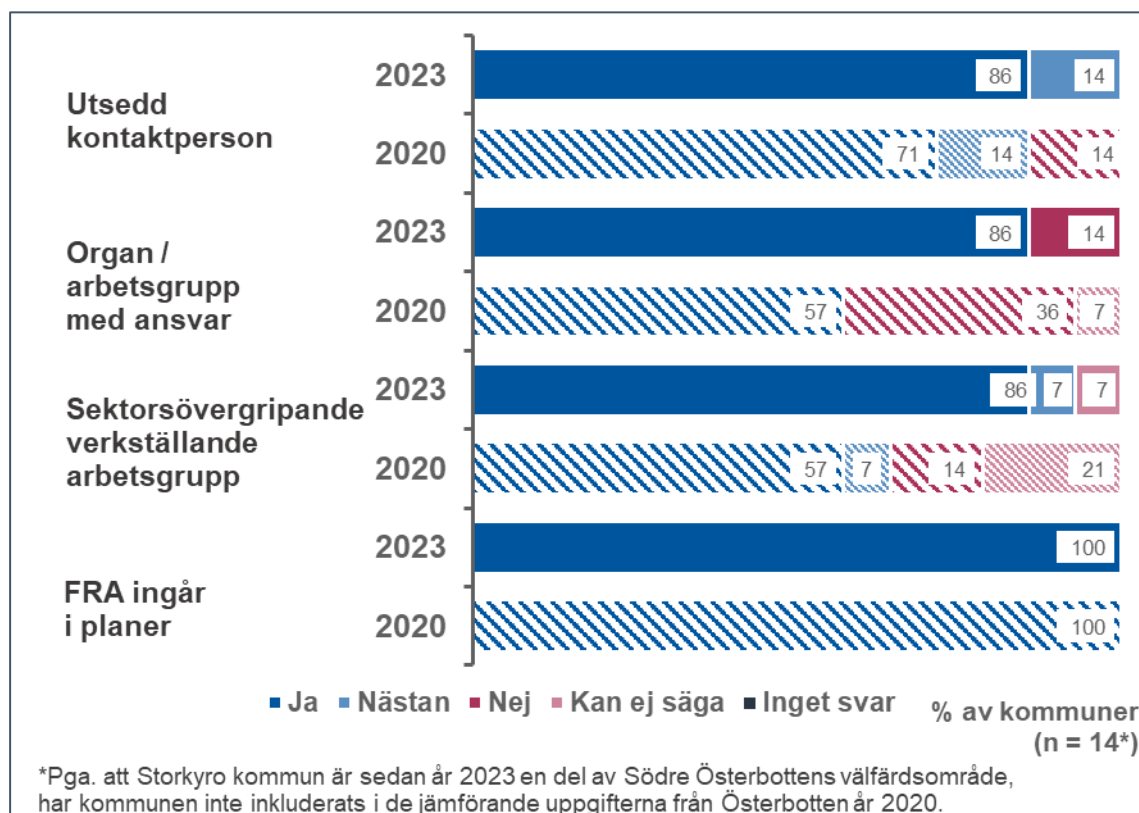
Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organets befullmäktigade arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
Nykarleby	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>välståndsnämnden</i>	+ Ja <i>lokal rusmedelsförebyggande arbetsgrupp (Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Pedersöre och Nykarleby)</i>	+ Ja <i>välståndsberättelse och -plan, en regional rusmedelsplan under beredning</i>
Närpes	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>nämnden för fritid och fri bildning</i>	+ Ja <i>ledningsgruppen</i>	+ Ja <i>en rusmedelsplan, välståndsberättelse och -plan</i>
Pedersöre	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>vård- och omsorgssektionen underordnad kommunstyrelsen</i>	+ Ja <i>sektoröverskridande kommunal arbetsgrupp för välståndsarbetet, det regionala nätverket för vägledning av och för unga (Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Pedersöre och Nykarleby)</i>	+ Ja <i>välståndsberättelse och -plan, välståndsplan för barn och unga, elev och studerandevårdplan</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organets befullmäktigade arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
Jakobstad	+/- Nästan <i>ingen officiellt utnämnd</i>	+ Ja <i>kultur- och fritidssektionen</i>	+ Ja <i>kommunens egen välfärdsarbetsgrupp, regional förebyggande rusmedelsarbetsgrupp (Kronoby, Larsmo, Jakobstad, Pedersöre och Nykarleby)</i>	+ Ja <i>regional plan för förebyggande rusmedelsarbete, kommunens egen och regional välfärdsberättelse och -plan, regional välfärdsplan för barn och unga under beredning</i>
Vasa	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>stadsstyrelsens välfärdssektion</i>	+ Ja <i>utbudsarbetsgrupp, PAKKA, grupp för främjande av psykisk hälsa och förebyggande av rusmedelsmissbruk</i>	+ Ja <i>plan för förebyggande rusmedelsarbete, säkerhetsplan, välfärdsplan för barn, unga och familjer, välfärdsberättelse och -plan under beredning</i>
Vörå	+ Ja <i>kommunens egen</i>	+ Ja <i>nämnden för livskvalitet</i>	+ Ja <i>kommunens eget välfärdsteam</i>	+ Ja <i>välfärdsberättelse och -plan,</i>

Kommun	Utsedd kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet	Organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en av organets befullmäktigade arbetsgrupp	Sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet	Handlingsplan som omfattar förebyggande rusmedelsarbete
				<i>välfärdsplan för barn och unga, rusmedelsplan i vardande</i>
Totalt	Ja: 12 Nej: 0 Nästan: 2 Inget svar: 0	Ja: 12 Nej: 2 Nästan: 0 Kan inte säga: 0 Inget svar: 0	Ja: 12 Nej: 0 Nästan: 1 Kan inte säga: 1 Inget svar: 0	Ja: 14 Nej: 0 Nästan: 0 Kan inte säga: 0 Inget svar: 0

Läget vad gäller strukturer för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Österbotten har förbättrats jämfört med enkäten 2020. Situationen i fråga om kontaktpersoner för det förebyggande rusmedelsarbetet har förbättrats jämfört med enkäten 2020, då två kommuner helt saknade en kontaktperson. Det finns dock utrymme för utveckling när det gäller att utse ett organ enligt lagen (523/2015, 5 §) och en verkställande sektorsövergripande arbetsgrupp, även om situationen till denna del har utvecklats i en positiv riktning jämfört med enkäten 2020. Vad gäller handlingsplaner som innefattar förebyggande rusmedelsarbete var situationen utmärkt redan i utredningen 2020, så till denna del har situationen förblivit oförändrad. I figur 5 beskrivs strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Österbottens välfärdsområde 2020 och 2023 (% , n = 14*).

Figur 5. Strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunerna i Österbottens välfärdsområde 2020 och 2023 (% , n = 14*)

4.6 Sammanfattning och slutsatser av utvärderingen

Av de 83 kommuner som besvarade enkäten inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland har 93 procent (n=79) en kommunal eller både en kommunal och regional kontaktperson. I 74 procent av dessa kommuner (n=62) har kontaktpersonen utsetts officiellt och i 19 procent av kommunerna (n=17) finns det en kontaktperson, som dock inte har utsetts separat för uppgiften. Fyra kommuner saknar helt en kontaktperson, men tre av dem planerar att officiellt utse en kontaktperson. Situationen vad gäller kontaktpersoner är bäst i Österbottens välfärdsområde, där varje kommun i området har en kontaktperson (n=14). Av dessa har 86 procent utsetts officiellt. Situationen i fråga om kontaktpersoner har inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland i sin helhet förbättrats jämfört med enkäten 2020, då 88 procent av kommunerna hade en kontaktperson. Endast läget med kontaktpersoner som inte utsetts för uppgiften har försämrats en aning, med tre procent, jämfört med den tidigare enkäten. Det finns dock färre fall än tidigare där en kontaktperson helt saknas.

I 46 procent av kommunerna i området (n=38) har en arbetsbeskrivning fastställts för kontaktpersonen för det förebyggande rusmedelsarbetet. Det finns lika många kommuner där en arbetsbeskrivning inte har fastställts. I allt fler kommuner har kontaktpersonen dock fått en arbetsbeskrivning jämfört med

enkäten 2020. Kommunerna har dock fortfarande mycket att utveckla till denna del. Av den enkät som nu genomförts framgår att den arbetstid som står till förfogande för förebyggande rusmedelsarbete är mindre än tio procent i största delen av kommunerna, men det finns ändå arbetstid för ändamålet, eftersom 52 procent (n=43) av kommunerna svarade så. Den näst vanligaste tillgängliga arbetstiden är 10–29 procent, som är fallet i 20 procent (n=17) av kommunerna. Av kommunerna uppgav 10 procent att de inte har någon arbetstid alls för det förebyggande rusmedelsarbetet (n=8). Det har rekommenderats att den arbetstagare som koordinerar det förebyggande rusmedelsarbetet i kommunen eller samarbetsområdet anvisas en arbetsinsats som uppgår till minst 0,3–0,5 årsverken per 20 000 invånare (Soikkeli & Warsell 2013). Största delen av kontaktpersonerna för det förebyggande rusmedelsarbetet arbetade inom välfärdsväsendets eller undervisnings- och bildningsväsendets förvaltningsområde. Det lönar sig för kommunerna att beakta att den koordinerande arbetstagaren har tillräckligt med arbetstid reserverad för det förebyggande rusmedelsarbetet så att nödvändiga och i synnerhet kommunens lagstadgade uppgifter blir skötta.

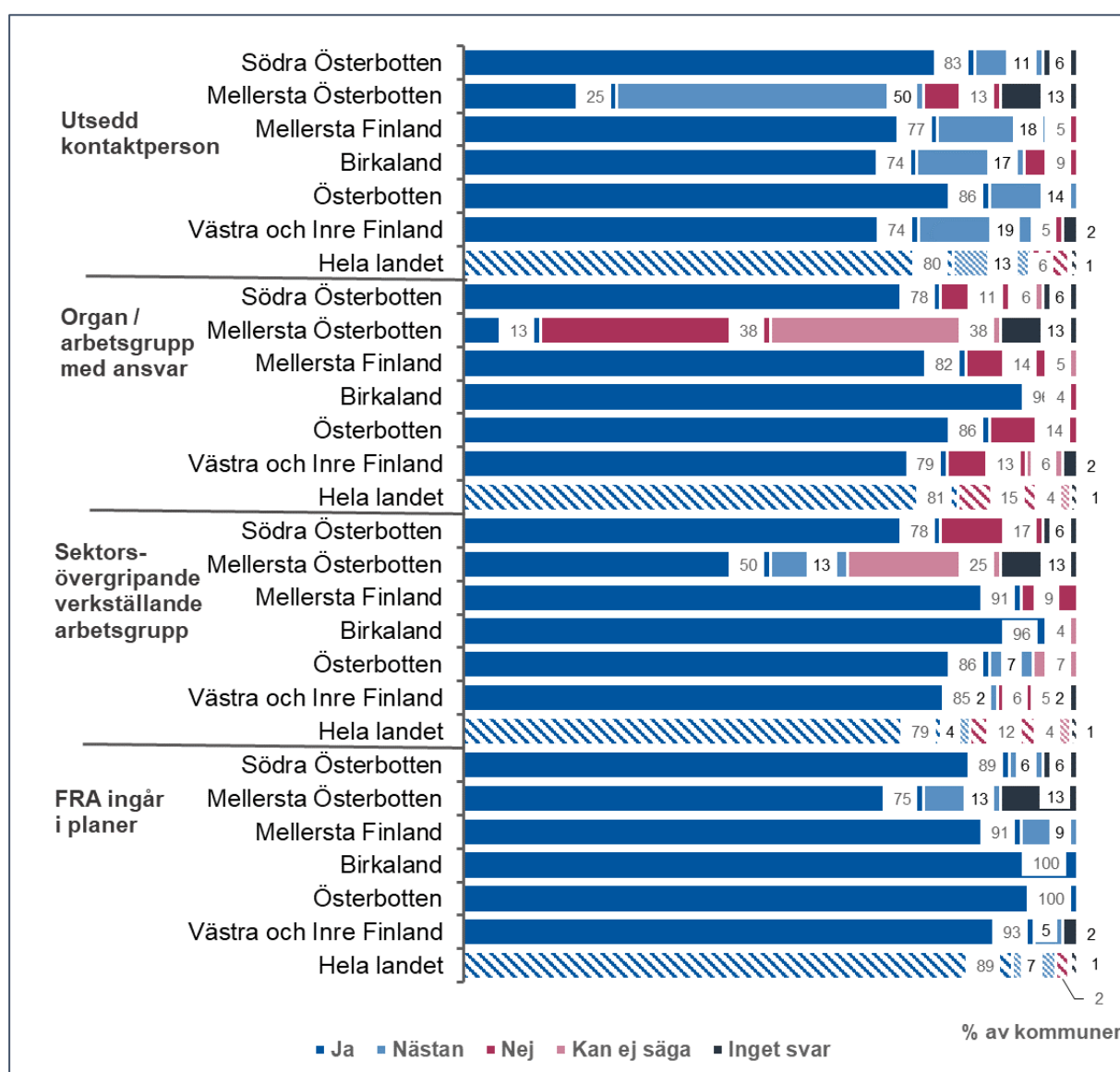
Ett organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet har utsetts i 79 procent (n=67) av kommunerna inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland. I enkäten som genomfördes 2020 var motsvarande siffra något lägre, 73 procent. I välfärdsområdena inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland är situationen vad gäller organ enligt en granskning per område mycket likartad, med undantag av Mellersta Österbottens välfärdsområde, där endast en kommun har ett lagenligt organ. I kommunerna inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland utgörs organet oftast till exempel av välfärdsnämnden, bildningsnämnden eller kommunstyrelsen. Kommuner som inte har utsett ett organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet försummar lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015).

En sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet, antingen kommunens egen, regional eller kommunal och regional, finns i 74 kommuner inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland (87 %). Denna siffra har hållits på samma nivå jämfört med enkäten 2020. Vad gäller verkställande arbetsgrupper är situationen bäst i Birkalands välfärdsområde, där en sektorsövergripande verkställande arbetsgrupp finns i 96 procent av kommunerna (n=22) i området. I Mellersta Finlands välfärdsområde finns en arbetsgrupp i 91 procent (n=19), i Österbottens välfärdsområde i 93 procent (n=12), i Södra Österbottens välfärdsområde i 78 procent (n=14) och i Mellersta Österbottens välfärdsområde i 63 procent (n=5) av kommunerna. Ett kommunalt organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet och en sektorsövergripande arbetsgrupp som utför rusmedelsarbete är grundstrukturer för förebyggande rusmedelsarbete.

I 93 procent (n=78) av kommunerna inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland uppgav kommunerna att de utarbetat en rusmedelsplan, välfärdsberättelse och -plan eller någon annan plan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete. Av kommunerna uppgav 5 procent

(n=5) att de inte har gjort upp någon plan för förebyggande rusmedelsarbete, en plan var dock under beredning i alla dessa kommuner. Kravet i lagen (lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet 523/2015; lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021) uppfylls alltså väl i kommunerna inom regionförvaltningsverkets område, eftersom det således inte finns en enda kommun i området som helt saknar en handlingsplan för det förebyggande rusmedelsarbetet. I figur 6 beskrivs strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland och dess välfärdsområden samt i hela landet 2023.

Figur 6. Strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland och dess välfärdsområden samt i hela landet 2023 (% av kommunerna)

I sin helhet har läget vad gäller strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet inom området för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland hållits på ungefär samma nivå. Strukturerna har utvecklats i en mer

positiv riktning i kommunerna i Österbottens och Mellersta Finlands välfärdsområden medan det i kommunerna i Mellersta Österbottens välfärdsområde finns mest att utveckla. De strukturer som lyfts fram i enkäten är en viktig del av det förebyggande rusmedelsarbetets effektivitet och resultat. Det bör dock beaktas att endast dessa strukturer i sig ännu inte garanterar ett högklassigt förebyggande rusmedelsarbete. Utöver de strukturer som lyfts fram i enkäten behövs motiverade aktörer från kommunens olika förvaltningsområden, organisationer, församlingar, representanter för alkoholnäringsen samt från myndigheterna, till exempel från alkoholtillståndsförvaltningen och polisen, som var och en som en del av sin arbetsbeskrivning utför förebyggande rusmedelsarbete samt arbete som förebygger och minskar skadeverkningarna av rusmedel, tobak och penningsspel. Dessutom ska arbetet och dess effektivitet följas systematiskt och forskningsdata ska utnyttjas.

5 Rekommendationer om förebyggande rusmedelsarbete till kommunerna

Kommunerna har det lagstadgade ansvaret för att ordna det förebyggande rusmedelsarbetet. Även de strukturer som har kartlagts i denna enkät stöder en framgångsrik skötsel av arbetet. Idén är att man genom arbete som stöds av fungerande strukturer också kan uppnå resultat, det vill säga öka kommuninvånarnas välfärd och hälsa genom att förebygga och minska användningen av alkohol, tobaks- och nikotinprodukter samt droger och penningsspel och de många olika typer av skadeverkningar som de orsakar. På så sätt kan man också uppnå besparingar. Dessa fenomen (exkl. penningsspel) orsakar årligen samhället direkta skadekostnader på minst 1,5 miljarder euro (Koskinen & Virtanen 2023; Koskinen & Virtanen 2022). Det förebyggande rusmedelsarbetet erbjuder fungerande metoder för att förändra situationen (se t.ex. SHM 2015; Markkula m.fl. 2021; Markkula m.fl. 2022; EMCDDA 2019; Babor m.fl. 2022).

Var och en kan bedöma hur strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i den egna kommunen fungerar och hur effektivt och högklassigt arbetets innehåll är samt få tips på hur arbetet kan utvecklas med hjälp av följande punkter:

Strukturer som stöder systematisk ledning och verksamhet i kommunerna

- ✓ Det **organ** som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet (lagen om ordnande av social- och hälsovård 523/2015; kommunallagen 410/2015) leder arbetet med stöd av lägesinformationen, bedömer det regelbundet och möjliggör den nödvändiga verksamheten genom att säkerställa resurserna för detta.
- ✓ **En sektorsövergripande arbetsgrupp** följer upp rusmedels-, tobaks- och penningsspelssituationen, samlar expertis från viktiga samarbetspartner (kommunens olika förvaltningsområden, välfärdsområde, polis, alkohol- och tobakstillsynen, organisationer,

- näringslivet) samt verkställer förebyggande rusmedelsarbete i alla åldersgrupper med stöd i planen och rapporterar regelbundet till organet.
- ✓ **En kontaktperson som samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet** och sammanför aktörerna och har en tydlig uppgiftsbeskrivning och resurser för arbetet har reserverats enligt behov.
 - ✓ **Kommunens välfärdsberättelse och -plan** omfattar också det förebyggande rusmedelsarbetet utifrån kommunens rusmedels-, tobaks- och penningsspelssituation, utifrån vilken man sätter upp mål och vidtar främjande åtgärder tillsammans med olika samarbetspartner med tillhörande tidtabeller.
 - ✓ Riktlinjerna för det förebyggande rusmedelsarbetet i de planer som styr kommunens olika verksamhet, liksom också innehållet i de planer som styr det förebyggande rusmedelsarbetet i välfärdsområdet, har samordnats.

Grunden för ett effektivt förebyggande rusmedelsarbete

- ✓ Det förebyggande rusmedelsarbetet som utförs i kommunen samt användningen av rusmedel samt tobaks- och nikotinprodukter bland kommuninvånare i olika åldrar samt förekomsten av penningsspelande och de olägenheter de orsakar **följs upp** och man **rapporterar regelbundet** om skyddande faktorer och riskfaktorer rörande dessa till beslutsfattarna och kommuninvånarna utan att glömma sårbara gruppers perspektiv (se Markkula m.fl. 2022; THL, Sotkanet: Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit).
- ✓ I kommunen har man i första hand valt sådana åtgärder att främjas som **bevisligen har effekt** och som man har goda erfarenheter av att de **fungerar** (se t.ex. Markkula m.fl. 2022).
- ✓ **De olika förvaltningsområdena och aktörerna** har förbundit sig att genomföra och följa upp de åtgärder som valts ut i de planer som styr det förebyggande rusmedelsarbetet.
- ✓ **Olika åldersgrupper, sårbara grupper och olika livssituationer** har beaktats i de planer som styr det förebyggande rusmedelsarbetet.
- ✓ **Kommuninvånarnas delaktighet** stärks i det förebyggande rusmedelsarbetet, stärkandet av kunskapsunderlaget, planeringen och utvecklingen (exempelvis boendepaneler, erfarenhetsexpertverksamhet, säkerhetspromenader), beslutsfattandet i anslutning till det (exempelvis utlåtanden om serveringstillstånd, förhandsbedömning av konsekvenser av beslut) samt verkställandet (exempelvis gemensamma spelregler för föräldrar i grannskapet, kundrecensioner av restauranger).
- ✓ **Information** om rusmedels-, tobaks- och penningsspelens skadeverkningar och minskningen av dem erbjuds via flera kanaler både till individer och hela befolkningen.
- ✓ **I kommunikationen** stöder man sig på etiska principer, uppmärksammar målgruppen genom att utveckla innehållet i samarbete med den samt undviker moralisering och skrämsel (se Markkula m.fl. 2022).
- ✓ **Stigma** med anknytning till rusmedels- och beroendefenomenet minskas med många olika åtgärder (se Strand m.fl. 2023).

- ✓ Man tar hand om **kompetenta proffs**: kompetensen leds, kompetensbehoven inom det förebyggande rusmedelsarbetet inom olika förvaltningsområden följs upp systematiskt och man stödjer införandet av fungerande modeller genom utbildning (jfr t.ex. Rautava m.fl. 2023).

Fungerande praxis i samfundens vardag

- ✓ I det politiska beslutsfattandet har man verkat för att **offentliga lokaler och kommunala tillställningar** ska vara drogfria, rökfria eller nikotinfria och spelfria (exempelvis förbud mot eller begränsning av servering i ett visst område, se alkohollagen 1107/2017, 44 §; Rökfri kommunverksamhet; rökfrihet i hyresavtal för fritidslokaler).
- ✓ Att **prata om** användningen av rusmedel och tobaks- och nikotinprodukter samt penningsspelande i olika åldrar och i sårbara grupper och **tidigt stöd i anslutning till det** främjas, stöds och följs upp genom att skapa en gemensam praxis för olika aktörer (se THL: www.thl.fi/puheeksiotto).
- ✓ En gemensam praxis för att **stödja föräldraskapet för barn i olika åldrar** har skapats i samarbete med välfärdsområdet.
- ✓ För att nå människor i olika åldrar och i sårbara situationer används lämpliga **metoder för uppsökande arbete**.
- ✓ Inom **småbarnspedagogiken** används ett gemensamt tillvägagångssätt för att föra oro som väckts på grund av ett barns förälders användning av rusmedel, som bygger på respekt och konfidentialitet samt ett smidigt samarbete med barnskyddet (se t.ex. Markkula m.fl. 2018).
- ✓ **I skolor och på läroanstalter** har det förebyggande rusmedelsarbetet uppmärksamrats på ett övergripande sätt som en del av vardagen (ledning, gemensam och individuell elevvård, rusmedelsfostran, stöd för studier, vårdnadshavarnas och elevernas/de studerandes delaktighet, brett samarbete) (se THL, webbsidorna Förebyggande rusmedelsarbete i skolor och på läroanstalter; THL 2023a; THL 2023b; Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).
- ✓ **I ungdomsarbetet** och **andra fritidsmiljöer för personer i olika åldrar** stöds på ett mångsidigt sätt ungas drogfrihet, rökfrihet och spelfrihet genom att stärka de skyddande faktorerna och livskompetensen, genom att införa en modell för hur man tar upp det till diskussion och vid behov ger stöd tidigt (se Markkula m.fl. 2022; EHYT: Nuorisolan osaamiskeskukset > Materiaalia nuorisolan ammattilaisille).
- ✓ På kommunens **arbetsplatser** är rusmedelsprogrammet aktuellt och omfattar förebyggande, ingripande och hänvisning till stöd för rusmedels-, tobaks- och penningsspelens skadeverkningar och kommunen uppmuntrar andra arbetsgivare att införa antidrogprogram (se mer i Akava m.fl. 2015; Arbetarskyddscentralen 2021; Arbetshälsoinstitutet 2021; A-klinikstiftelsen, webbkursen Ota puheeksi päihteet työpaikalla; Markkula m.fl. 2022).
- ✓ **Verksamhetsmodellen Pakka** som utgår från samhället och som bygger på att reglering av tillgången främjas på ett högkvalitativt sätt (se Fors m.fl. 2013; THL 2017c; THL: www.pakka.fi; THL, Pakka-webbutbildning; Holmila m.fl. 2009).

Tillsammans för mer

- ✓ De centrala samarbetsparterna har kartlagts och engagerats i det förebyggande rusmedelsarbetet och man har skapat fungerande strukturer för samarbetet (t.ex. en sektorsövergripande arbetsgrupp, verksamhetsplanens mål och åtgärder) (se Markkula m.fl. 2022).
- ✓ Det förebyggande rusmedelsarbetet med välfärdsområdet samordnas genom att man kommer överens om ansvar, centrala kontaktytor, gemensamma mål och åtgärder (t.ex. förhandlingar om främjande av hälsa och välfärd, en regional välfärdsplan eller plan för förebyggande rusmedelsarbete) (se Markkula m.fl. 2022).
- ✓ Organisationer som genomför förebyggande rusmedelsarbete och andra aktörers arbete stöds (exempelvis lokaler, mötesplatser och understöd) och deras expertis utnyttjas aktivt i den gemensamma verksamheten.

Beslutsfattarna har en central roll i att möjliggöra ett effektivt förebyggande rusmedelsarbete i kommunen. För att hjälpa beslutsfattaren har man samlat en egen tipslista i publikationen Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueilla, på finska (Markkula m.fl. 2022) (se nedan).

Tips för beslutsfattare om förebyggande rusmedelsarbete

- Se till att du har kännedom om rusmedels-, tobaks- och penningospelssituationen i ditt område samt det arbete som utförs för att förebygga skadeverkningar av rusmedel och beroenden.
- Säkerställ att situationen och arbetet följs upp och rapporteras.
- Säkerställ att det förebyggande rusmedelsarbetet leds och koordineras på ett högklassigt sätt – utse ansvariga aktörer, skapa och aktivera sektorsövergripande nätverk, se till att verksamheten sker planmässigt.
- Se till att det förebyggande rusmedelsarbetet i ditt område grundar sig på praxis som enligt tillförlitlig information fungerar.
- Säkerställ att det finns tillräckliga resurser för att arbetet ska kunna genomföras på ett högklassigt sätt.
- Utnyttja de resurser som finns i ditt område, till exempel nätverk som är väsentliga för arbetet, kompetenta yrkesutbildade inom olika branscher och goda verksamhetssätt.
- Se till att det förebyggande rusmedelsarbetet genomförs bland alla olika åldersgrupper, utan att glömma riskgrupperna.
- Sätt kommuninvånaren i centrum för det förebyggande rusmedelsarbetet – säkerställ delaktigheten till exempel genom att möjliggöra samarbete med organisationer, utnyttja erfarenhetsexperter och använd invånar- och klientråd.

7 Till sist

Att främja välfärd, hälsa och säkerhet och att minska ojämlikhet samt effektivt förebygga rusmedelsarbete är områden som är beroende av varandra.

Såväl FN:s mål för hållbar utveckling (Agenda 2030) som Världshälsoorganisationen WHO European United Action for Better Health in Europe-arbetsprogrammets (2020–2025) bärande principer är att minska ojämlikheten och i dem efterlyses åtgärder för att minska skillnaderna i hälsa. Levnadsvanor, såsom användning av alkohol och tobaks- och nikotinprodukter, är en av de viktigaste faktorerna som förklarar sambandet mellan samhällslig ställning och hälsa.

Alkoholens skadeverkningar hopar sig särskilt för lägre socioekonomiska och sårbara grupper. Till exempel har den lägsta inkomstgruppen klart högre dödlighet än andra i alkoholrelaterade sjukdomar och alkoholförgiftningar. Alkoholdödligheten förklarar också i hög grad skillnaderna i förväntad livslängd mellan olika inkomstgrupper (Probst m.fl. 2020; Mackenbach m.fl. 2015).

Även rökning är ojämnt fördelad mellan befolkningsgrupperna, vilket ytterligare orsakar och upprätthåller ojämlikhet när det gäller hälsa. Även om rökningen på lång sikt har minskat i alla socioekonomiska grupper, röker personer i lägre socioekonomisk ställning fortfarande oftare än personer i högre ställning. Det finns också bevis för att det är mindre sannolikt att personer i lägre ställning kommer att sluta röka än personer i högre ställning. (Ruokolainen 2021.)

Sedan 1990-talet har det blivit vanligare att finländarna prövar och använder droger. Även de drogrelaterade dödsfallen har ökat och medelåldern för de avlidna har sjunkit. (Rönkä m.fl. 2020; Karjalainen m.fl. 2023.) Drogberoende och drogrelaterade dödsfall har ett starkt samband med social utsatthet. Utsattheten gör drogmissbrukare mer sårbara, vilket kan öka droganvändningen. Å andra sidan ökar sannolikheten för utsatthet i högre grad ju mer riskfylld droganvändningen och användningssätten är. (Rönkä 2020.)

På motsvarande sätt har penningspelande kopplats till många former av utsatthet i samhället. Man har observerat ett samband mellan bland annat penningspelande och att tillhöra grupper som fått arbetslöshetsförmån, sjukdagpenning, invalidpension och/eller utkomststöd. Till exempel spelade en fjärdedel av dem som fick utkomststöd på risknivå eller hade spelproblem. (Latvala m.fl. 2021.)

Ojämlikheten påverkas av komplicerade faktorer som är sammanflätade med varandra. Till exempel förklarar inte enbart alkoholkonsumtionen eller konsumtionssättet skillnaderna i alkoholdödligheten. För att minska ojämlikheten krävs ett övergripande arbete inte bara på samhällsnivå utan också på samfunds- och individnivå. Skillnaderna i tillgången till dessa produkter förklarar olikheterna. I undersökningen observerades det att det fanns fler försäljningsställen för tobak i områden där invånarnas inkomstnivå var lägre

(Pätsi m.fl. 2023). Tidigare har det konstaterats att frekvensen av penningspelsautomater är högre i de postnummerområden där det finns mycket arbetslöshet, många låginkomsttagare och få högskoleutbildade (Selin m.fl. 2018).

Det är klart att det i de nödvändiga åtgärderna som helhet också ingår ett mer omfattande främjande av välfärd, hälsa och säkerhet. Därför är det viktigt att i arbetet med att förebygga rusmedels- och beroendeskador beakta strukturerna och arbetet i kommunerna. Kommunernas förebyggande rusmedelsarbete är också nära förknippat med och en del av det arbete som utförs för att främja välfärd och hälsa samt av planeringen och rapporteringen om det (Lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021; Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet 523/2015).

De lagstadgade strukturerna bör uppdateras.

Verksamhetsfältet för det förebyggande rusmedelsarbetet har förändrats avsevärt i och med social- och hälsovårdsreformen. Ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänster övergick till välfärdsområdena i början av 2023. Förändringen har varit stor även med tanke på det förebyggande rusmedelsarbetet. I många kommuner har ansvaret för det förebyggande rusmedelsarbetet före reformen starkt vilat på social- och hälsovårdens axlar (Warpenius & Markkula 2018). Ansvaret för kommunens förebyggande rusmedelsarbete har man i många kommuner behövt lösa på nytt vid årsskiftet. Resultaten från den aktuella enkäten visar att arbetet i maj 2023 ännu inte var klart i många kommuner.

Å andra sidan har man redan i många kommuner kommit med lösningar. Reformen erbjuder en naturlig möjlighet att kontrollera att kommunens tidigare lösningar fungerar: har strukturerna gett tillräckligt stöd i arbetet? Har de valda metoderna och modellerna konstaterats fungera och rekommenderats? Har det varit möjligt att utföra arbetet med de avsatta resurserna? Det är bra att jämföra olika kommuners lösningar och utifrån dem bygga upp en modell som lämpar sig bäst för den egna kommunens situation för att organisera förebyggande rusmedelsarbete. I små kommuner kan det exempelvis innebära regionala lösningar, det vill säga gemensamma lösningar mellan vissa kommuner eller kommunkluster när det gäller samordnaren för det förebyggande rusmedelsarbetet, den sektorsövergripande arbetsgruppen och planen. Särskilt när man söker regionala lösningar bör man fästa uppmärksamhet vid att verkställandet är tillräckligt på kommunal nivå, det vill säga i slutändan kräver det även i sista hand att kommunens verksamhetsmiljö aktiveras. I fortsättningen är det viktigt att se till att kommunerna har tillräcklig sakkunskap och resurser för att samordna det sektoröverskridande och multiprofessionella arbetet.

Välfärdsområdet som aktiv samarbetspartner och stöd för arbetet.

I och med ändringen av lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) som trädde i kraft i början av 2023 ligger det förebyggande rusmedelsarbetet i fortsättningen förutom på kommunerna även på välfärdsområdena. Motsvarande situation råder inom främjandet av välfärd,

hälsa och säkerhet, där även det förebyggande rusmedelsarbetet ingår (lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021).

Välfärdsområdet ansvarar särskilt för det förebyggande rusmedelsarbetet inom social- och hälsovårdstjänsterna (exempelvis tidig identifiering, miniintervention och avvänjning från tobak) och ansvarar också för att informera, stärka kompetensen, samordna åtgärderna och göra invånarna delaktiga (Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet 523/2015; se hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, 20 §; socialvårdslagen 1301/2014, 7b §). På välfärdsområdesnivå leds det förebyggande rusmedelsarbetet med information, det vill säga man följer upp, utvärderar och rapporterar befolkningens rusmedels-, tobaks- och penningsspelssituation och det förebyggande rusmedelsarbetet samt planerar verksamheten tillsammans med samarbetsparterna (lagen om ordnande av social- och hälsovård 612/2021).

Välfärdsområdena ska också ge kommunerna stöd med sakkunskap inom det förebyggande rusmedelsarbetet. På motsvarande sätt erbjuder kommunen välfärdsområdet stöd. Kommunerna och välfärdsområdet ska tillsammans komma överens om stödet och dess innehåll, till exempel när man utarbetar en handlingsplan som styr det förebyggande rusmedelsarbetet på välfärdsområdesnivå och hur den lyckats kan bedömas i de årliga förhandlingarna om främjande av hälsa och välfärd. Det stöd som välfärdsområdet erbjuder kan vara mycket mångsidigt (se t.ex. Markkula m.fl. 2022) och det kan beakta de olika behoven i kommunerna i området. Det innebär dock inte att välfärdsområdet sköter kommunernas lagstadgade uppgifter inom det förebyggande rusmedelsarbetet, utan stödet ges genom samarbete där båda har sina egna roller, men målet är ofta detsamma. De praktiska lösningarna är alltid specifika för olika välfärdsområden. Till exempel i Pakka-verksamhetsmodellen kan välfärdsområdet ha en utbudsarbetsgrupp på välfärdsområdesnivå, i vilken man planerar mer omfattande riktlinjer tillsammans med kommunerna och samarbetsparterna i området, men de gemensamma åtgärderna genomförs i praktiken av kommunerna på lokal nivå. Det gör att man får extra styrka av åtgärder som vidtagits samtidigt i flera kommuner samt av gemensamma idéer och gemensamma material som utarbetats utifrån dem på välfärdsområdesnivå. Kostnaderna fördelas enligt överenskommelse.

Genom att skapa en tydlig arbetsfördelning stöder välfärdsområdets och kommunernas arbete varandra och i bästa fall kan de skapa en effektivare helhet för det förebyggande rusmedelsarbetet i området. Det är viktigt att komma ihåg att de social- och hälsovårdstjänster som välfärdsområdet ansvarar för inte ensamt kan lösa det förebyggande rusmedelsarbetet som helhet, utan det behövs arbete i kommuninvånarnas vardagsmiljöer. Kommunerna ansvarar för detta arbete. Det finns ett behov av att skapa smidiga kontaktytor till exempel mellan kommunernas ungdomsarbete och Navigatorverksamhet och social- och hälsovårdstjänsterna bland annat för att säkerställa att processerna för tidigt stöd för och identifiering av missbruk fungerar. På motsvarande sätt är det nödvändigt att värna om föreningssamarbetet inom det förebyggande rusmedelsarbetet och fundera över hur kommunerna och även välfärdsområdet kan främja samarbetet.

När man vet vem som leder och samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet, vad som hör till vems ansvar, hur rusmedels-, tobaks- och penningsspelssituationen ser ut, hur man tar tag i utvecklingsområden och tar itu med bekymmer samt hur man tar hand om styrkorna även i fortsättningen, kan man uppnå resultat. Om man lyckas innebär det livskraftiga invånare, vilket ligger i allas intresse.

Källor

Akava, Finlands Näringsliv EK, Kyrkans arbetsmarknadsverk KiT, KT Kommunarbetsgivarna, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC, Tjänstemannacentralorganisationen STTK, Statens arbetsmarknadsverk VTML (2015). [Päihdehaitat hallintaan! Suositus päihdeongelmien ennaltaehkäisystä, päihdeasioiden käsittelystä ja hoitoonohjauksesta työpaikoilla.](#)

A-klinikstiftelsen, [webbkursen Ota puheeksi päihteet työpaikalla](#). (Läst 11.8.2023).

Babor T, Casswell S, Graham K, Huckle T, Livingston M, Österberg E, Rehm J, Room R, Rossow I & Sornpaisarn B (2022). [Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and public policy](#) (3rd edn). Oxford University Press.

EHYT: Nuorisoalan osaamiskeskukset > [Materiaalia nuorisoalan ammattilaisille](#). (Läst 11.8.2023).

EMCDDA (2019). [European Prevention Curriculum: a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use](#). European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Publications Office of the European Union.

Fors R, Heimala H, Holmila M, Ilvonen S, Kesänen M, Markkula J, Saunio A-L, Strand T, Tamminen I, Tenkanen T, Warpenius K (2013). [Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy – Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin](#). THL, Kide 23/2013.

Heimala H & Markkula J (2020). Ehkäisevä päihdetyö Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020. Regionförvaltningsverket i Södra Finland. Åtkomstsätt: https://thl.fi/documents/605763/1475727/EPT-ESAVI-2020-SUO_ver-1.pdf/a16a8f47-6c60-7999-2665-5e0f025c9bef?t=1610340086685.

Hietanen-Peltola M & Korpilahti U (toim.) (2015). [Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen](#). THL, Ohjaus 7/2015.

Koskinen H & Virtanen S (red.) (2023). [Päihdetilastollinen vuosikirja 2022: Alkoholi ja huumeet](#). Finlands officiella statistik (FOS): SVT_PTVK_2022.

Koskinen H & Virtanen S (2022). [Tupakkatilasto 2021. Korkeakouluopiskelijoiden tupakointi vähentynyt, mutta nuuskaaminen lisääntynyt](#). SVT, THL, statistikrapport 40/2022.

[Kommunallagen](#) (410/2015).

[Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet](#) (523/2015).

Latvala T, Lintonen T, Browne M, Rockloff M & Salonen A (2021). [Social disadvantage and gambling severity: a population-based study with register-linkage](#). European Journal of Public Health, vol 31: 6; 1217-1223.

Mackenbach JP, Kulhanova I, Bopp M, Deboosere P, Eikemo TA, Hoffmann R, Kulik M, Leinsalu M, Martikainen P, Menvielle G, Regidor E, Wojtyniak B, Östegren O, Lundberg O, EURO-GBD-SE Consortium (2015). Variations in the relation between education and cause-specific mortality in 19 European populations: a test of the "fundamental causes" theory of social inequalities in health. Soc Sci Med 2015;127:51-62

Markkula J, Fors R, Hamilas M, Heimala H, Kejonen A, Kokkonen T & Tamminen I (2014). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 – tietoa laadukkaan toiminnan pohjaksi](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2014.

Markkula J, Karlsson N, Ollila H & Strand T (2022). [Ehkäisevä päihdetyö: opas kunnille ja hyvinvointialueille](#). THL, Ohjaus 5/2022.

Markkula J, Kytö S, Hakulinen T, Lindberg P (2018). [Lastenneuvola ja varhaiskasvatus lapsen päihitteettömän kasvuympäristön tukena](#). THL, Tiedä ja toimi -kortti 1/2018.

Markkula J & Warpenius K (2017). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016 - sote- ja maakuntauudistuksen kynnyksellä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2017.

Probst C, Kilian C, Sanchez S, Lange S, Rehm J (2020). [The role of alcohol use and drinking patterns in socioeconomic inequalities in mortality: a systematic review](#). The Lancet 2020: 5, 6 E324-E332, June 2020.

Pätsi SM, Toikka A, Ollila H, Ruokolainen O (2023). [Tupakan myyntipaikkojen alueelliset ja sosiodemografiset erot](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2023.

Rautava E, Talvensuu T & Rantakari M (2023). [Mielenterveysosaamisen johtamisen toimintamalli kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen johdolle ja esihenkilöille vuorovaikutustyötä tekevien työntekijöiden mielenterveysosaamisen vahvistamiseen. Käsikirja](#). Yhdessä mielessä – mielenterveysosaaminen paikalliseksi pääomaksi (2021–2023) -hanke.

Ruokolainen O (2021). [Socioeconomic differences in the use of tobacco : Finnish population-based studies](#). Dissertationes Scholae Doctoralis Ad Sanitatem Investigandam Universitatis Helsinkiensis.

Rönkä S (2020). Huumekuolleisuus ja huono-osaisuus. Teoksessa Rönkä S & Markkula J (toim.). [Huumetilanne Suomessa 2020](#). THL, Raportti 13.

Rönkä S, Brummer-Korvenkontio H, Gunnar T, Hakkarainen P, Kailanto S, Karjalainen K, Kriikku P, Kuussaari K, Partanen A (2020). [Katsaus ajankohtaiseen huumetilanteeseen: Huumeiden käyttö ja haitat ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi](#). THL, Tutkimuksesta tiivistä 33.

Saarimäki M, Markkula J (2020). Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland år 2020 Regionförvaltningsverkets publikationer 2020.

Selin J, Raisamo S, Heiskanen M & Toikka A (2018). [Onko hajasijoitettujen rahapeliautomaattien suhteellinen määrä suurempi sosioekonomisesti haavoittuvilla asuinalueilla?](#) Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018):3.

Soikkeli M & Warsell L (toim.) (2013). [Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja](#). THL, Kide 21. Tampere.

[Socialvårdslagen](#) (1301/2014).

[Lagen om ordnande av social- och hälsovård](#) (612/2021).

STM (2021). [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös](#). Statsrådets publikationer 2021:14.

SHM (2015). [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen](#). SHM:s publikationer 2015:19.

Strand T (2011). [Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2011 – Missä mennään, minne haluamme?](#) THL, Raportti 37/2011.

Finlands officiella statistik (FOS). Nyckeltal om befolkningen per område, 1990–2022. Hänvisad till 31.7.2023. Åtkomstsätt:
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxxt_11ra.px/.

[Hälso- och sjukvårdslagen](#) (1326/2010).

Tamminen I, Jaari M (2017). Strukturer för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna på Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finlands område år 2016. Regionförvaltningsverkets publikationer 22/2017.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > [Päihdeavainindikaattorit](#).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Puheeksiotto ja mini-interventio: <http://www.thl.fi/puheeksiotto>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > [Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa](#).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön: <http://www.thl.fi/pakka>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > [Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely](#).

THL, Sotkanet: www.sotkanet.fi > Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > [Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit](#).

THL, Pakka-webbutbildning: [Pakka-toimintamalli käyntiin ja eläväksi](#).

THL (2023a). [Ehkäisevää päihdetyötä tehdään koulujen ja oppilaitosten arjessa](#). THL, Tiedä ja toimi.

THL (2023b). [Esimerkki vuosikellosta ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun - Koulun ja oppilaitoksen ehkäisevä päihdetyö](#). THL.

THL (2017). [Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu](#). THL, Esite 2017.

Statistik- och indikatorbanken Sotkanet (Sotkanet). Institutet för hälsa och välfärd. Hänvisad till 31.7.2023. Åtkomstsätt: <https://sotkanet.fi/sotkanet/sv/index?>

- Andel som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C) (%), 20–64-åringar.
- Andel som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C) (%), personer som fyllt 65 år.
- Har inte fått stöd och hjälp för välbefinnandet av skolkuratoren under läsåret, även om de skulle ha behövt det, % av de första- och andraårsstuderandena i gymnasiet.
- Måttlig eller svår ångest, % av elever i årskurs 8 och 9.
- Har provat olagliga droger åtminstone en gång, % av studerandena i årskurs 1 och 2 vid yrkesläroanstalter.
- Har provat olagliga droger åtminstone en gång, % av studerandena i årskurs 1 och 2 i gymnasiet.
- Använder dagligen någon tobaksprodukt eller elektronisk cigarett, % av eleverna i årskurs 8 och 9 (2017-).
- Andelen personer som fått otillräckliga läkarmottagningstjänster, (%) av dem som behövt, som fyllt 65 år.
- Problem med humöret under de två senaste veckorna, % av eleverna i årskurs 4 och 5.
- Långtidsarbetslösa, % av de arbetslösa.
- Andelen personer som upplever betydande psykisk belastning (%), 20–64-åringar.
- Penningspelande minst en gång i veckan under de senaste 12 månaderna (%), personer som fyllt 65 år.
- Andelen personer som använt hälso- och sjukvårdstjänster på grund av psykiska problem (%), 20–64-åringar.
- Ordentligt berusade minst en gång i månaden, % av eleverna i årskurs 8 och 9.
- Arbetslösa, % av arbetskraften.

Arbetskyddscentralen (2021). [Työpaikan päihdeohjelman rakentaminen](#). (Läst 11.8.2023).

Arbetshälsoinstitutet (2021). Mielenterveyden työkalupakki, [Päihdeohjelmatyökalu](#). (Läst 11.8.2023).

Warpenius K (2002). Kuka ottaisi vastuun?: Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Raportteja, Stakes: 270.

Warpenius K & Markkula J (2018). [Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Raportti 9/2018.

Warpenius K & Markkula J (2020a). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet: tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2020.

Warpenius K & Markkula J (2020b). [Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 25/2020.

WHO (2021). [European Programme of Work 2020-2025: United Action for Better Health](#). Copenhagen.

FN, de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030. På internet: <https://kestavakehitys.fi/sv/agenda2030>.

Bilagor

Bilaga 1. Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015)

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Det allmänna svarar i enlighet med denna lag och i samarbete med allmännyttiga sammanslutningar för förebyggande av skador som orsakas av alkohol, tobak, narkotika och andra ämnen som används i berusningssyfte eller av penningsspel.

2 §

I denna lag avses med:

1) *rusmedel* alkoholhaltiga ämnen, narkotika samt läkemedel och andra ämnen som används i berusningssyfte

2) *förebyggande rusmedelsarbete* verksamhet som syftar till att minska användningen av rusmedel och till att begränsa de hälsorelaterade, sociala och samhällsrelaterade skador som användningen av rusmedel orsakar.

Vad som i denna lag föreskrivs om rusmedel gäller också tobaksprodukter och penningsspel.

3 §

Det förebyggande rusmedelsarbetet ska grundas på uppföljning av rusmedelsanvändningen och därmed relaterade skador, tillgänglig vetenskaplig evidens och på god praxis.

I det förebyggande rusmedelsarbetet är det skäl att beakta också skador som orsakas andra än rusmedelsanvändare.

4 §

Social- och hälsovårdsministeriet leder och Institutet för hälsa och välfärd utvecklar och styr det förebyggande rusmedelsarbetet i hela landet i samarbete med andra myndigheter.

Regionförvaltningsverken styr inom sitt verksamhetsområde det förebyggande rusmedelsarbetet, planerar och utvecklar det i samarbete med andra myndigheter och med sammanslutningar samt stöder kommunerna och välfärdsområdena inom verksamhetsområdet vid genomförandet och utvecklingen av det förebyggande rusmedelsarbetet. (8.7.2022/549)

5 § (8.7.2022/549)

Kommunen svarar för organiseringen av det förebyggande rusmedelsarbetet inom sitt område och utser ett organ med ansvar för det förebyggande rusmedelsarbetet. Välfärdsområdet stöder kommunerna inom sitt område vid genomförandet och utvecklingen av det förebyggande rusmedelsarbetet och

svarar inom social- och hälsovårdstjänsterna för de uppgifter inom det förebyggande rusmedelsarbetet som avses i 2 mom.

Det kommunala organet och välfärdsområdet har till uppgift att:

- 1) sörja för uppföljningen av och informationen om rusmedelsläget i sina områden,
- 2) se till att enskilda personer och hela befolkningen erbjuds information om rusmedelsskador och om hur de kan minskas,
- 3) öka och stödja kunskaperna om åtgärder för förebyggande av rusmedelsskador inom alla sina uppgiftsområden,
- 4) föreslå och främja åtgärder för det förebyggande rusmedelsarbetet inom sina förvaltningar, i kommunen särskilt inom bildnings-, idrotts-, ungdoms- och näringsväsendet,
- 5) sörja för att de åtgärder som avses i 1–4 punkten samordnas med samarbetet mellan kommunen och välfärdsområdet och med polisens åtgärder, med de myndigheter som svarar för tillsynen över efterlevnaden av alkohollagen (1102/2017) och tobakslagen (549/2016), med näringslivets åtgärder och i synnerhet med åtgärder som har samband med och stöder de allmännyttiga sammanslutningarnas deltagande i det förebyggande rusmedelsarbetet

På kommunens och välfärdsområdets förebyggande rusmedelsarbete ska dessutom tillämpas vad som i 6 och 7 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) föreskrivs om främjande av hälsa och välfärd samt om planering och rapportering som gäller den verksamheten.

6 § (8.7.2022/549)

Kommunen och välfärdsområdet ska i samband med det förebyggande rusmedelsarbetet främja invånarnas möjligheter att delta och påverka i syfte att minska de rusmedelsrelaterade skadorna genom myndighetssamarbete, genom yttranden till myndigheter samt genom egna åtgärder.

Bestämmelser om möjligheter att delta och påverka finns också i 29 § i lagen om välfärdsområden (611/2021).

7 §

Denna lag träder i kraft den 1 december 2015.

Genom denna lag upphävs lagen om nykterhetsarbete (828/1982).

Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland

Vasa

2023